

G H E N D T S C H E T Y D I N G H E N

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent.

5de Jaargang, nr. 2

15 maart 1976

Voorzitter : G. Hebbelynck
Onder-Voorzitter : H. Collumbien
Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke
Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent
Secretariaat : Maisstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische Kring
Gent, Koggestraat 14, Gent
Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1848	47
De Maagd van Gent. De Tuin	63
Gentse Brouwersuithangtekens in 1494 en in 1663	74
Nog eens Karelke Waeri	84
Te Gent	95
Vraag en Antwoord	97
Bibliografie	97
Nog Livius Cruyl	98
Bibliotheek	99
Aanvullende ledenlijst	100

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

OP ZONDAG 14 MAART BEZOEK ONDER DE LEIDING VAN DE HEER ARCHITECT M. BOURGOIS AAN HET VOORMALIG DOMINIKANENKLOOSTER (PAND, ONDERBERGEN). SAMENKOMST : ONDERBERGEN OM 9 U 50.

OP ZONDAG 28 MAART OM 10 U 15 IN DE KREDIETBANK, KOUTER TE GENT, KLANK- EN KLEURDIAMONTAGE OVER " DE GENTSE BEGIJNHOVEN " DOOR DE HEER VAN DAMME.

OP ZONDAG 25 APRIL OM 10 U 15 IN DE KREDIETBANK, KOUTER TE GENT, VOORDRACHT DOOR DE HEER JOAN VANDENHOUTE, CONSERVATOR DIENST ARCHEOLOGIE EN HISTORISCHE MONUMENTEN OVER " ARCHEOLOGIE, EEN WETENSCHAP ALS HOBBY ".

OP ZONDAG 16 MEI BEZOEK AAN DE SOUVEREINE GILDE VAN SINT-JORIS. BIJEENKOMST HOEK LANGE STEENSTRAAT EN VROUWENBROERSTRAAT OM 10 U 15. ENKEL VOOR DE LEDEN.

OPLOSSING PUZZLE

- 1 - A nne Marie Van Reysschoot
- 2 - D ionyse
- 3 - V irginie Loveling
- 4 - T heresia Verhaeghe
- 5 - A da Deprez
- 6 - G ravin Joanna
- 7 - G histel (Margareta van -)
- 8 - N iane Lucie
- 9 - N ele (geliefde van Tyl Uylenspiegel)
- 10 - M aria van Bourgondië
- 11 - E lisabeth Dhanens
- 12 - A gnete van den Bossche
- 13 - M A A G D V A N G E N T

De volgende leden vonden de juiste oplossing :
De Heer De Vriendt J., Mevr. Sarteel D., Mevr. De Smet G., de Heer Decaluwe P.
Aan deze vier leden onze hartelijke felicitaties.

DEEL IX. GENT IN 1848

Woelingen te Gent

Vooraleer ons verhaal te beginnen moeten we even kijken naar Frankrijk. Op 23 februari 1848 brak te Parijs een opstand los : koning Louis-Philippe, op de Franse troon sedert 1830 als opvolger van Charles X en schoonvader van koning Leopold I, moest aftreden. De tweede republiek werd uitgeroepen op 24 februari 1848. In december 1848 zal prins Charles Louis Napoléon (1808-1873), derde zoon van Louis Bonaparte, koning van Holland en van Hortense de Beauharnais en toekomstige Napoléon III, tot president worden verkozen. Intussen werd een arbeidersoproer te Parijs op 23-26 juni 1848 bloedig onderdrukt. Na de staatsgreep van 2 december 1851 zal het tweede keizerrijk worden uitgeroepen.

De Franse omwenteling had haar weerslag in België. Vooreerst hebben we het incident Risquons-Tout op 29 maart 1848, waarover verder meer. De liberale regering Charles Rogier (1847-1852) trof een aantal maatregelen.

Door de wet van 12 maart 1848 werd de kiescijns tot het grondwettelijke minimum gebracht, dit is 20 gulden of 42,32 fr. Daardoor werd het aantal kiezers gevoelig vermeerderd.

AANTAL KIEZERS TE GENT EN PERCENT VAN DE BEVOLKING

	1847		1848	
Gemeenteraad	1819	of 1,73 o/o	3482	of 3,27 o/o
Provincieraad	1116	of 1,06 o/o	3266	of 3,07 o/o
Parlement	1097	of 1,04 o/o	3244	of 3,05 o/o

De verlaging van de kiescijns had een grondige wijziging in de samenstelling van het kiezerskorps in het arrondissement Gent voor gevolg : voor de hervorming bezäten de plattelandskiezers 54,5 o/o van de stemmen, na de hervorming nog slechts 41 o/o. Dit heeft natuurlijk een invloed op de uitslag van de verkiezingen.

Aan de hand van deze gegevens onderzoekt Prof. J. Dhondt in zijn studie "Woelingen te Gent in 1848" (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde - 1949) de sociale structuur van de bevolking te Gent in 1848.

Groep A : betalen meer dan 169 fr belasting   1097 gezinshoofden
(kiesrecht voor parlement in 1847)

Groep B : betalen tussen 100 fr. en 169 fr. belasting (verschil aantal kiezers voor parlement en gemeenteraad in 1847)   722 gezinshoofden

Groep C : betalen tussen 42 fr. en 100 fr belasting (verschil tussen gemeentekiezers 1847 en parlementkiesers 1848)	<u>1425 gezinshoofden</u>
totaal :	3244 gezinshoofden
Groep D : betalen minder dan 42 fr belasting (In 1848 waren er te Gent 11.050 belastingplichtigen)	<u>7806 gezinshoofden</u>
nieuw totaal :	11050 gezinshoofden
Groep E : betalen geen belasting ongeveer	<u>15000 gezinshoofden</u>
volledig totaal :	26050 gezinshoofden

Groep A telt dus ongeveer vier percent van de bevolking en behoort tot de rijke burgerij. Opmerkelijk is wel, dat bij de 54 verkiesbaren voor de senaat (die meer dan 2116 fr. belasting betalen) geen enkel Gents industrieel wordt aangetroffen.

Groepen B en C tellen samen ongeveer acht percent van de bevolking en omvatten de families, die tot de middelmatige en geringe middenstand behoren.

Groep D omvat ongeveer dertig percent van de bevolking en behoort tot de zeer geringe middenstand; ze hebben geen kiesrecht en het is duidelijk, dat zeker een gedeelte van deze groep zal ijveren voor dit recht.

Groep E omvat de armen en behoeftigen, ongeveer 57 percent van de bevolking. In 1848 werden door het Liefdadigheidsbureau gesteund :

volledig	: 4262 gezinnen met 17.048 personen
tijdelijk	: 5409 gezinnen met 21.636 personen

totaal : 9671 gezinnen met 38.684 personen of 36,5 o/o van de bevolking. De oorzaken van de behoeftigheid waren ziekte (typhus-epidemie), werkloosheid, onvoldoende loon met te groot aantal kinderen, ouderdom.

Een tweede maatregel, die door de regering werd genomen, was de afschaffing van het dagbladzegel door de wet van 25 mei 1848. Een eerste gevolg hiervan was, dat de prijs van enkele kranten daalde.

Gazette van Gent : van 15 fr. per jaar naar 14 fr. vanaf 2.7.1848.

Gentschen Mercurius : van 17 fr. per jaar naar 16 fr. vanaf 25.6.1848.

Journal des Flandres : van 50 fr. per jaar naar 44 fr. per jaar vanaf 1.7.1848.

L'organe des Flandres : van 44 fr. per jaar naar 36 fr. per jaar vanaf 20.6.1848.

Alhoewel politieke factoren de aanleiding zijn om in 1848 enkele nieuwe bladen op te richten, toch heeft de afschaffing van het dagbladzegel dit vergemakkelijkt.

Op 11 juni 1848 verscheen het eerste nummer van "Vlaenderens Wel-

varen"; de ondertitel luidde "Dagblad toegewijd aan de belangen van landbouw, handel en nijverheid en aan de verbetering van het Lot der Werkende klassen". Hoofdredacteur was de advocaat Delwaert, die we nog elders zullen ontmoeten. Volgens Prof. E. Voordeckers was het een "liberaal, republikeins, democratisch strijd- en informatieblad".

"Vlaanderens Welvaren" had echter een kort bestaan en werd reeds einde juli 1848 versmolten met "De Broedermin".

"De Broedermin" verscheen van 23 juni 1848 tot juni 1859 en zal dan worden voortgezet door "De Stad Gent". Het blad werd opgericht door Constant Leirens; bij de medewerkers treffen we aan G. Callier, F. Boone, J. Stecher, Em. de Laveleye, Dr. C. Fredericq, die allen tot de studiegroep van Prof. Fr. Huet behoorden. Het motto van het blad luidde: "Het regt is de soeverein der wereld". De titel zelf was een programma: "of broedermin of broederoorlog: geen middelweg". Het blad komt op voor verbetering van het lot van "de ysselyke menigte door armoë verwilderd, door miserie ontzenuwd, door diepe onwetendheid meestendeels ontaerd" (uit het eerste nummer). "Ontstaan in de leerlingenkring van Prof. Huet, evolueerde het blad van een christendemocratische strekking met republikeinse inslag naar een overtuigd liberalisme, dat op sociaal gebied een veel gematigder toon aansloeg, zich echter op politiek gebied tot een strijdend antiklerikalisme bekende" schrijft Prof. E. Voordeckers.

Ziehier hoe de minister van justitie in een brief van 27 juli 1848 aan minister Rogier de krant Broedermin beschrijft: "Parmi les journaux républicains qui se publient à Gand et qui ne négligent aucun moyen pour exiter le peuple à se rendre hostile à nos institutions, figure la publication intitulée Broedermin". Virginie Loveling vertelt ons in haar boek "Herinneringen", dat de titel van de nieuwe krant door haar zuster Rosalie werd voorgesteld.

Een derde blad "De Gentsche Telegraph" verscheen van 1 juli 1848 tot einde september 1849; het blad had geen politieke strekking.

Een vierde blad "Les Nouvelles du Jour" werd opgericht eind 1848 door A. Neut en zal tot in 1852 verschijnen. Het was een katholiek nieuwsblad. Over die A. Neut (1812-1884) zou veel te vertellen zijn; hij beheerde een ware perstrust. Naast eigenaar van de Gentse bladen "L'Organe des Flandres" en "Den Vlaming", beide conservatief katholieke bladen, stichtte hij later de "Gazette voor Vlaenderen en Brabant" en was ook eigenaar van Brugse kranten.

Van deze nieuwe kranten had enkel De Broedermin betekenis, omdat het iets nieuws bracht en zich voornamelijk wendde tot de groepen C en D.

Een nieuwe krant oprichten was en is natuurlijk niet zo een gemakkelijke zaak; daarom werd door sommigen als oplossing het uitgeven van een weekblad verkozen. Reeds einde 1847 was het weekblad het "Gentsch Vosken" opgericht.

d 2367

11/18/84

Prijs der inschryving.

Voor een jaar . . . . . Fr. 6-00
Voor drie maanden 2-00
Met de post 3-25
Betaelbaar voorop.

Men schryft in te Gent, by den Druk-
ker SIERON, Sint-Peters-Pluin, N° 80

Mededeeling.

Al wat de prijsactie betreft moet
vraschryf een des adres van den druk-
ker bezonden worden.
Het blad wordt tegen andere week-
bladen uitgewisseld.

Aankondigingen 10 cent. den draheugt.

DE DRAEK,

LIBERAEL EN VADERLANDSCH WEEKBLAD.

EERSTE JAER.

ZONDAG, 18 JUNY 1848.

NUMER 1.

In de principe-verklaring lezen we : "Voor ons zijn de staatkundige benamingen van katholiek en liberaal valsche benamingen, nietsbeduidende woorden. Buiten en boven de partijen vinden wij ons vaandel en ons rigtsnoer in de constitutie".

Het was "een katholiek satirisch strijdblad" (E. Voordeckers), dat in juli 1848 vervangen werd door "De Vlaemsche Leeuw" en zou verdwijnen einde 1848. Half juni 1848 verscheen een derde weekblad "De Draek" met als ondertitel "Liberael en Vaderlandsch Weekblad", dat ook reeds einde 1848 verdween. "De Draek" was een antirepublikeins strijdblad en bestreed de democratische Liberalen, gesteund door de Messenger en Broedermin.

In 1847 verscheen het weekblad "De Volksvriend", eigenaar, drukker en uitgever was een zekere A. Verbaere, wonende Sint-Lievensstraat, 3 te Gent. Het was een vrijzinnig en sociaal vooruitstrevend blad. Bij Verbaere werd ook "Vlaenderens Welvaren" gedrukt. De ondertitel van "De Volksvriend" luidde "Weekblad toegewijd aan de belangen der werkende en noodlijdende klassen". Het weekblad verdween snel en werd in juni 1848 opgevolgd door "Artevelde". Ook dit blad werd gedrukt bij Verbaere. "Artevelde" werd opgericht door de advocaat Spilthoorn; bij de medewerkers ontmoeten we C. Leirens en advocaat Delwart. De titel staat in verband met een geheime republikeinse groep "Artevelde" genaamd. (zie Willem Rogghé : Gedenkbladen en Elias : Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte, deel 2, blz. 211). "Artevelde" poogde de republikeinse gedachten te verspreiden en mag als een "pre-socialistisch blad beschouwd worden" (Prof. E. Voordeckers); door het onmiddellijk wegvallen van Spilthoorn werd het vlug enkel een schandaalblaadje. "Artevelde" zal verdwijnen in 1852.

De regering nam nog twee maatregelen : door de wet van 26 mei 1848 werd de onverenigbaarheid verklaard tussen een politiek mandaat en een openbaar ambt en door een wet van 8 mei 1848 werd de inrichting van de burgerwacht in al de gemeenten met meer dan 3000 inwoners verbeterd. De wet van 30 juli 1853 zal de burgerwacht beperken tot de gemeenten met meer dan 10.000 inwoners.

Na deze inleiding, die ons een algemeen beeld geeft van de voorvallen in 1848, volgen we nu de gebeurtenissen.

7 januari : Men begint aan de verdere afbraak van het Spanjaardkasteel. De aanbesteding bedroeg 7.000 fr.; de bedoeling was werk te verschaffen aan een deel van de bevolking.

14 januari : Te Gent overleed de katoenfabrikant Jan Rosseel (geboren te Gent in 1766). Hij was ook gemeenteraadslid. In 1817 bezocht Willem I de fabriek van Rosseel aan de Groene Briel. Deze gebeurtenis werd op doek gebracht door Pieter Van Huffel. (Oudheidkundig Museum in de Abdij van de Bijloke).

De "Messenger" geeft op 13.1.1848 een biografie van Rosseel : hij was een vennoot van Lieven Bauwens en was de tweede, die een stoomma-

chine in zijn katoenfabriek plaatste in 1805.

15 januari : De gemeenteraad keurt de verkoop goed van een stuk grond op de Nieuwe Wandeling voor 122.494 fr. (vier fr. per m²) door de Commissie der Burgerlijke Godshuizen aan de staat voor het bouwen van een gevangenis.

De octrooibedienden ontvangen naast hun wedde jaarlijks een aandeel in de opbrengst van de rechten met een maximum van 16.000 fr. De opbrengst van de rechten was echter in 1847 aanzienlijk minder, waardoor de bedienden samslechts 9.060 fr. zouden ontvangen; op verzoek van de directeur der rechten besluit de gemeenteraad dit bedrag te verhogen tot 12.000 fr.

23 januari : Volgens het "Gentsch Vosken" is het hospitaal veel te klein; men is verplicht twee zieken in een bed te leggen en slechts half genezen moet men de zieken naar huis zenden om plaats te maken voor andere zieken. Volgens het Vosken wordt veel geld nutteloos verkwest aan een troep "comedianten". Als uitgaven vermeldt ons weekblad : 20.000 fr. aan de directeur, 2.700 fr. voor het patent, 12.000 fr voor gas, 4.000 fr. voor steenkolen, 3.000 fr. voor herstellingen. "En dit alles om wat Fransche springers en schreeuwers te onderhouden".

Op 26 januari deelt de Gazette van Gent mede, dat op zondag 23 januari in de zaal Flora in de Holstraat een meeting werd gehouden, waar Jottrand, Spilthoorn, Kats en Pelling het woord voerden. De Gazette van Gent stelt de vraag : "Waar men met deze democratische betoging naar toe wil, weet men niet". Jottrand en Kats waren geen onbekenden te Gent; reeds in 1839 hadden ze samen met Spilthoorn hier meeting gehouden. (zie : Gendtsche Tydinghen n. 9 sept. 1973 : Het Gentse werkvolk maakt opstand in 1839). Hoe de keuze van Gent te verklaren ? Gent was de tweede stad in België; het was de enige stad met een fabrieksproletariaat, dat geweldig geleden had door de duurte van het leven en de economische crisis. Hier moeten we herinneren aan het feit dat Marx (1818-1883) en Engels (1820-1895) sedert einde 1846 verbleven te Brussel en in 1847 een "Association démocratique" hadden opgericht, waarvan Jottrand, Kats en Spilthoorn lid waren. In februari 1848 zal het "communistic manifest" verschijnen. Tijdens de februari-revolutie te Parijs zal Marx door de Belgische regering worden uitgewezen.

Er zullen nog twee meetings worden gehouden : een op 1 februari en de laatste op 13 februari. De eerste meeting lokte slechts een driehonderd tal belangstellenden, de tweede meeting kende meer succes en zou door meer dan duizend personen zijn bijgewoond. Het Gentsch Vosken spot natuurlijk met wat het noemt de "zogenaamde democraten" en weet te vertellen, dat ze na de eerste meeting in de zaal Flora aan de deur werden gezet.

29 januari : De gemeenteraad verleent de toelating het beluik De Vreese

te bouwen bij het Sint-Pietersplein.

12 februari : Uit de bespreking in de gemeenteraad van de bouw van het huis voor blinden ontleen we het volgende : "Le relevé des aveugles existant dans la ville au premier janvier, joint à la circonstance que l'ophthalmie diminue graduellement ses ravages dans l'armée, nous donne la conviction que trente places suffiront". Het totaal aantal blinden te Gent bedroeg 93, waarvan 69 (42 mannen en 27 vrouwen) steun ontvingen van het Liefdadigheidsbureau.

18 februari : Er zijn weer talrijke brooduitdelingen. "Broedermin en Taelyver" zal op 21 februari in de herberg naast de schouwburg Minard 900 broden uitdelen. In de estaminet Den Boer in de Sleepstraat werden door twee genootschappen ook broden uitgedeeld. Een menslievend genootschap is in de estaminet Nantes bij de Vleeshuisbrug opgericht; voor de tweede maal werden duizend broden uitgedeeld. Ook de maatschappij De Fonteinisten zal in haar lokaal op de Houtlei broden uitdelen met de opbrengst van een toneelvertoning.

23 februari : Halsregting van De Wilde.

Maandag 21 februari 1848 heeft de halsregting plaats gehad van Jan De Wilde, 39 jaar oud, geboren te Lokeren, hebbende gewoond te Gent en veroordeeld op 4 december 1847 te Brussel tot de doodstraf als plichtig van moord. De halsregting had om 10u15 plaats op het plein van het Spanjaardkasteel.

3 maart : De Société Littéraire Gantoise zal op zaterdag 4 maart 700 broden uitdelen aan de armen.

In de gemeenteraad wordt verslag uitgebracht van het onderhoud tussen een afvaardiging van de stad en het ministerie. Als gevolg van de omwenteling in Frankrijk is de verkoop van de textielproducten in Frankrijk zeer sterk gedaald; bovendien kunnen de fabrikanten hun handelseffecten niet verdisconteren. "La population ouvrière de cette ville se trouverait d'ici à peu de jours sans travail et sans pain et il serait difficile de répondre dans de telles circonstances du maintien de la tranquillité publique" lezen we in het verslag. De regering zal zes weken per week 50.000 fr. aan de stad lenen, die het geld moet overmaken aan de Banque de Flandre om alzo de fabrieken de nodige kredieten te verlenen. De stad zal 4 o/o interest betalen.

De Messenger meldt : "Les canons de notre citadelle sont placés dans les embrasures. Ils sont tournés vers la France." Reeds op 28 februari had het blad gemeld, dat een compagnie artillerie per trein vertrokken was naar Menen.

Nog op 3 maart verschijnt in de Messenger de volgende oproep : "Au nom de l'humanité et de la liberté nous proposons une souscription en faveur des blessés et de la famille des morts des immortelles journées de février". De volgende dagen worden de volgende stortingen vermeld : Steven (eigenaar van de Messenger) 20 fr., Huet 20 fr., Moke, Molitor,

Callier en Voituron : elk 10 fr., Frédéricq, De Laveleye en Stecher: elk 5 fr. : de redactie van het tijdschrift La Flandre libérale (revue politique, littéraire et scientifique, opgericht in 1847) 50 fr.; verder nog 35 studenten met bijdragen van 0,50 fr. en een frank alsook vier advocaten (Dervaux, De Paepe, Tydgadt en Verdussen). De meeste personen behoren tot de studiegroep Huet.

12 maart : In de Messenger lezen we : "L'Indépendance a annoncé il y a quelques jours que l'on s'occupait à Paris de l'organisation d'une légion belge".

Op zondag 12 maart had in de zaal Willem Tell een vergadering plaats van het liberaal provinciaal kiesgenootschap. Hier willen we even herinneren aan de scherpe kiesstrijd in 1842 (zie Ghendtsche Tydinghen blz. 43 jg. 1975). Stilaan had de radicale vleugel van de liberale partij het overwicht weten te verwerven. De radicalen vormden geen homogene groep; volgens Dr. Els Witte zijn er een vijftal subgroepen te onderscheiden : de groep Spilthoorn met Vispoel, De Coster en Delwart : de harde republikeinen, de groep die tot de belastingsgroep C behoorde en geen vertegenwoordigers bezat, de groep D'Elhougne als gematigde radicalen, de groep rond Metdepenningen met de laatste verbitterde orangisten en tenslotte de groep Huet met Callier, Stecher, Leirens. De vergadering voorgezeten door Metdepenningen sprak zich uit voor een scherpe petitie aan de regering, waarin aangedrongen werd op besparingen bij het leger. De petitie wordt echter niet verzonden.

Maandag 13 maart : Heden werd de openbare rust in onze stad verstoord. Vanaf vijf uur 's avonds hadden samenscholingen plaats op de Kouter. Het publiek riep "Vivat de republiek ! Vivat de garde nationale !" Later trok een bende van ongeveer veertig straatjongens naar het klooster van de Jezuiten in de Bestormstraat, waar de ruiten werden ingegoooid. Na de aankomst van een piket soldaten, later geholpen door gendarmes en kurasiers werd de menigte verspreid. Rond halfnegen werd een bataljon infanterie op de Kouter opgesteld. 's Avonds was de rust hersteld. Op dinsdag hadden opnieuw samenscholingen op de Kouter plaats; de menigte werd verspreid door pompiers. De herberg "De Oude Diligence" op de hoek van de Kouter waar leden van het democratisch genootschap vergaderden, werd op politiebevel gesloten. Door een proclamatie van burgemeester Constant de Kerchove worden de samenscholingen verboden. 's Avonds worden opnieuw de ruiten van het Jezuitenklooster ingegoooid.

We kunnen de vraag stellen "Waarom trokken de oproermakers naar het klooster van de Jezuiten ?" We menen een antwoord te vinden in het Gentsch Vosken. Volgens dit weekblad (6 februari) zou Spilthoorn verklaard hebben "Die Jezuiten hebben het volk nog meer onderdrukt dan de pausen; ze hebben altijd samengespannen met de koningen, de edelen en de rijken om het volk te onderdrukken".

We hebben reeds gezien, dat op 8 maart 1846 door Rens, Snellaert,

Blommaert en Heremans het "Vlaemsch Gezelschap" werd gesticht. De leden van het Vlaemsch Gezelschap, beangstigd door de vrees dat ons land opnieuw door Frankrijk zou worden veroverd, richtten een soort "gewapend vrijkorps" op (Willem Rogghé) en kregen de toelating wapen-oefeningen te houden met oude geweren. Volgens W. Rogghé behoorden Jules de Saint-Genois en Pieter De Decker, minister in 1855, bij deze vrijwilligers. Na een banket op 13 maart, waarop de burgemeester aanwezig was, trok een groep van het Vlaemsch Gezelschap al zingend door de stad. "Een hoop onzer mannen bedreef toen een onvoorzichtige daad. Bij de Sint-Baafskerk gingen zij bij professor Huet, onder luid geroep, de ruiten inslaan om vandaar hetzelfde te gaan verrichten bij professor Moke op het Steendam". (W. Rogghé) Volgens de Messenger hebben enkele leden van Het Vlaemsch Gezelschap hun ontslag ingediend, waaronder Serrure.

Woensdag 15 maart : Aanvankelijk is alles rustig, maar in de late namiddag stroomt de menigte opnieuw samen op de Kouter. Al zingend trekt een bende naar de Koornmarkt om het wapenmagazijn van Montagu te plunderen. De gewapende macht kan dit echter verhinderen.

20 maart : Te Kortrijk werd advocaat Spilthoorn aangehouden. Het wordt nu tijd de figuur Spilthoorn nader te belichten. Charles-Louis Spilthoorn werd geboren te Kruishoutem op 12 oktober 1804. Hij behaalde het diploma van doctor in de rechten aan de Gentse universiteit in 1829. In 1830 wordt hij aangesteld als commissaris van de voorlopige regering voor de provincie Oost-Vlaanderen. Reeds nu verdedigt Spilthoorn een republikeinse staatsvorm. Spilthoorn heeft contact met L. Jottrand(1804-1877) en is bevriend met J. Kats en Pellerin. Samen met Jottrand zal hij Pellerin en enkele anderen verdedigen voor het assisenhof te Brussel voor de publicatie van het "Appel à tous les vrais Belges par les amis du peuple des Flandres". Bijna zeker is het ook op initiatief van Spilthoorn, dat in 1839 en in 1848 Jottrand en Kats meetings houden te Gent. Spilthoorn is lid van de "Association Démocratique" te Brussel. Hij wordt eind februari belast met een "adresse aux citoyens membres du gouvernement provisoire de la république française" van de Association Démocratique over te brengen naar Parijs. Hij blijft echter een hele tijd te Parijs en keert eerst op 20 maart naar België terug. Intussen verscheen in de Parijse krant "La République" een "appel à tous les patriotes belges résidant à Paris à l'effet de former une légion destinée à être l'avant-garde des armées républicaines". Er moeten volgens Prof. J. Dhondt "drukke betrekkingen tussen het Parijse comité en de Gentse democraten hebben bestaan". Was Spilthoorn de leider van de groep Belgische opstandelingen of kwam hij naar Gent terug om de ontvangst van de opstandelingen voor te bereiden ? In elk geval Spilthoorn wordt aangehouden "pour avoir organisé ou contribué à organiser les bandes de Risquons-Tout". Einde augustus 1848 kwam de zaak Risquons-Tout voor het hof van assisen te Antwerpen. Er waren

43 beschuldigten, waarvan 14 Belgen; twaalf waren voortvluchtig. Negen beschuldigten waren geboren of wonen te Gent. Na de ondervragingen, getuigenissen en rekwisitoor luidt de eerste vraag "Spilthoorn est-il coupable d'avoir en 1848 en France, concerté et arrêté avec un ou plusieurs individus, la résolution de renverser par une attaque à main armée le gouvernement établi en Belgique?" Spilthoorn verklaart niet te hebben medegewerkt aan de voorbereiding van de Franse inval. Zeventien beschuldigten, waaronder Spilthoorn en zes andere Belgen, worden ter dood veroordeeld. Bij de uitspraak riepen de veroordeelden met uitzondering van Spilthoorn, Tedesco en generaal Mellinet "leve de republiek". Op 4 september betreurt de Messenger, dat het proces te Antwerpen en niet te Gent werd voorgebracht en besluit het artikel met de zin "en vérité l'on pouvait s'attendre à plus de mansuétude". Spilthoorn weigert een genadeverzoek in te dienen, omdat "zijn geweten zuiver was", "je n'ai fait que le bien et je n'ai aucune faute à me reprocher". Leden van de Gentse balie dienen een genadeverzoek in; later zendt de balie van Gent een petitie aan de Koning ten gunste van Spilthoorn. De doodstraf werd omgezet in twintig jaar opsluiting. Spilthoorn werd overgebracht van de gevangenis van Antwerpen naar de citadel van Hoei. Op 20 september 1850 schrijft hij in een brief aan Jottrand : "La gloire et le bonheur de notre pays ont été mes rêves les plus chers. Moralement tranquille je supporte philosophiquement mon sort". Een tussenkomenst van Jottrand bij de minister om de vrijlating van Spilthoorn bleef zonder antwoord. Op 22 januari 1855 schrijft de Messenger : "Le dernier des 17 condamnés de l'affaire de Risquons-Tout, Mr. Ch. Spilthoorn, avocat à Gand, vient de sortir de la prison de Huy, le restant de sa peine lui ayant été remis par le Roi sous condition de s'embarquer pour les Etats-Unis et d'y fixer sa résidence". Spilthoorn verbleef nog in het geheim wat te Gent en vertrok dan in mei 1855 naar New-York, waar hij zich vestigde als advocaat en weldra een drukke praktijk had. Op initiatief van Spilthoorn werd aan het Columbia-College een cursus in het Romeins recht ingericht. Na vijftien jaar ballingschap keerde Spilthoorn naar Europa terug; hij wilde zich vestigen te Parijs, maar door de gebeurtenissen van 1870 kwam hij naar Brussel. Hij stierf in 1872 en werd door La Libre Pensée begraven op 12 september 1872 op het kerkhof van Sint-Joost ten Node.

De lezer zal de vraag stellen : "En professor Huet?" Tijdens de februari-revolutie reist Huet naar Frankrijk; half maart verblijven twee Franse revolutionairen Johannot en Hetzel - die zelf in contact staan met Spilthoorn - bij Huet te Gent. Op 3 april 1848 doet Huet samen met Jottrand de twee Fransen uitgeleide aan het station te Brussel. "Men mag dus besluiten, schrijft E.C.Coppens, dat Huet in die kapitale maand maart 1848 in voortdurend contact stond met de organisatoren van een mogelijke republikeinse staatsgreep in België". Welke houding Huet heeft aangenomen tegenover de gebeurtenissen is echter moeilijk te achterhalen, gezien de archiefstukken erg onvolledig zijn. Huet was echter in de eerste

plaats een filosoof, een denker, een ziener, maar beslist geen demagoog. "Zijn afkeer voor geweld en zijn burgerlijk vertrouwen in de sociale rust, maakten dat hij vrede nam met een revolutie in de ideeën" zegt E.C.Coppens.

Na dit intermezzo keren we naar ons verhaal terug. In een brief aan de Messenger, overgenomen door de Gazette van Gent, verklaart Constant Dossche, die we reeds ontmoet hebben in 1839, dat hij gepoogd heeft het volk van hun voornemen de hoofdwacht te ontwapenen, de Jezuiten te verjagen en de republiek af te kondigen, te doen afzien. Hij beklagt zich over de houding van de politie en deelt mede, dat hij de stad heeft verlaten. In werkelijkheid heeft hij zich enkele dagen verborgen. Volgens Prof. Dhondt was Dossche mogelijks een verbindingsagent tussen de Gentse arbeiders en het legioen, want op 27 maart is hij te Rijsel. "Constant Dossche, ontmoedigd, trok naar Afrika, waar hij een rol zal spelen in de eerste Belgische koloniale expeditie, de tocht naar Rio Nunez" weet Prof. Dhondt nog te vertellen.

Maandag 20 maart : De stad is onrustig. "Wat er ook van al deze verbindingsagenten zij, zeker is dat de Gentse arbeiders verwittigd waren en klaar om de inval van het legioen af te wachten en dan zelf in te grijpen" schrijft Prof. Dhondt.

Dagelijks begeven zich groepen arbeiders naar het station, waar het legioen per trein zou toekomen.

Maandag 27 maart : Er zijn opnieuw samenscholingen; zingende benden trekken door de straten. De dinsdagavond wordt gepoogd de straatstenen op de Vrijdagmarkt uit te graven, maar de gendarmerie verdrijft de massa.

Woensdag 29 maart : Op deze dag had het incident van Risquons-Tout plaats. Een groep van ongeveer 2000 gewapende werklieden poogde de grens te overschrijden om in België de republiek uit te roepen, maar na een gevecht van een tweetal uur werden de oproerlingen verdreven. In de namiddag met de aankomst van de trein uit Kortrijk wordt te Gent bekend, dat de oproerlingen werden verslagen. 's Avonds stromen arbeiders opnieuw samen op de Kouter en op de Vrijdagmarkt.

Donderdag 30 maart : Enkele leiders van de Association Démocratique, waaronder Balliu, Perrin, Mathieu, komen naar Gent en houden er een vergadering samen met de Gentenaar Dupré. 's Anderendaags zullen ze aangehouden worden en allen met uitzondering van Dupré zullen samen met Spilthoorn worden ter dood veroordeeld.

Zaterdag 1 april : Een arbeider, die al zingende "Leve de republiek" door de Korte Dagsteeg trok, werd aangehouden door twee agenten, maar de menigte poogde de arbeider te bevrijden. Daarop kwamen een sergeant en een vijftal soldaten hulp bieden. Ze werden aangevallen door het volk, waarop de soldaten het vuur openden; twee jonge arbeiders werden gedood. Wat later had er op de Kouter nog een samensholling

plaats, die door gendarmes te paard werd uiteengedreven. Het was de laatste dag van de onlusten.

Op 30 maart had een tweede vergadering plaats van de "Société électorale". Door de krachtadige houding van de regering hebben de radicalen de wind niet meer in de zeilen. Metdepenningen zit de vergadering weer voor. Er wordt besloten het verzenden van de petitie aan het parlement uit te stellen.

6 mei : De gemeenteraad besluit melkmarkten op te richten.

Juni : Door de wet van 12 maart 1848, waarbij de kiescijns werd verlaagd - het kiesrecht voor het parlement zal niet meer veranderd worden tot aan de eerste grondwetherziening van 1893 - wordt het parlement ontbonden en zullen op 13 juni verkiezingen worden gehouden. In de Messenger verschijnt de kandidatenlijst van de "Société électorale" van Guillaume Tell (de groep Metdepenningen). In de Journal des Flandres verschijnt het bericht, dat een nieuwe "association électorale" is gevormd, waar Rolin de leiding heeft. De lijst van de nieuwe liberale vereniging vermeldt vier kandidaten van de lijst van de Messenger plus drie andere kandidaten. De Messenger is natuurlijk verbolgen over dit gebeuren en schrijft : "Le 8 juin 1847 (verkiezingsdag) avait brisé la coalition du clergé, du gouvernement, de l'aristocratie; le club Rolin veut la reconstituer". Later schrijft de Messenger : "A la réunion de Rolin-Rogier on remarquait les hommes de l'Organe des Flandres (het conservatief katholiek dagblad) et quelques eunuques politiques que possède notre ville". De uitslag van de verkiezing was als volgt :

Senaat :	Vergauwen Frans	2.946 stemmen	(herkozen)
	Van Remoortere	2.920 stemmen	"
	Grenier-Lefebvre	3.004 stemmen	"
Kamer :	Delehaeye	3.085 stemmen	"
	Manilius	3.133 stemmen	"
	D'Elhougne	2.847 stemmen	"
	't Kint-De Naeyer	3.173 stemmen	"
	Van Hoorebeke	2.345 stemmen	(verkozen)
	Reyntjens	2.354 stemmen	"
	Van Grootven	2.187 stemmen	"
	De Coster-Wittocx	858 stemmen	)kandidaten van
	Dubois	916 stemmen	)de Messenger en
	De Beil	905 stemmen	)niet verkozen

We stellen vast, dat de katholieken te Gent geen lijst hebben ingediend. De Journal des Flandres van 15 juni schrijft dan ook "Il y a un an, le Messenger soutenait nos candidats. Aujourd'hui le parti de l'Organe a cru devoir donner son appui à la liste de la société libérale constitutionnelle". Op 18 juli wordt Rolin minister van Openbare Werken ter vervanging van Frère Orban, die overgaat naar Financiën. Hier willen we

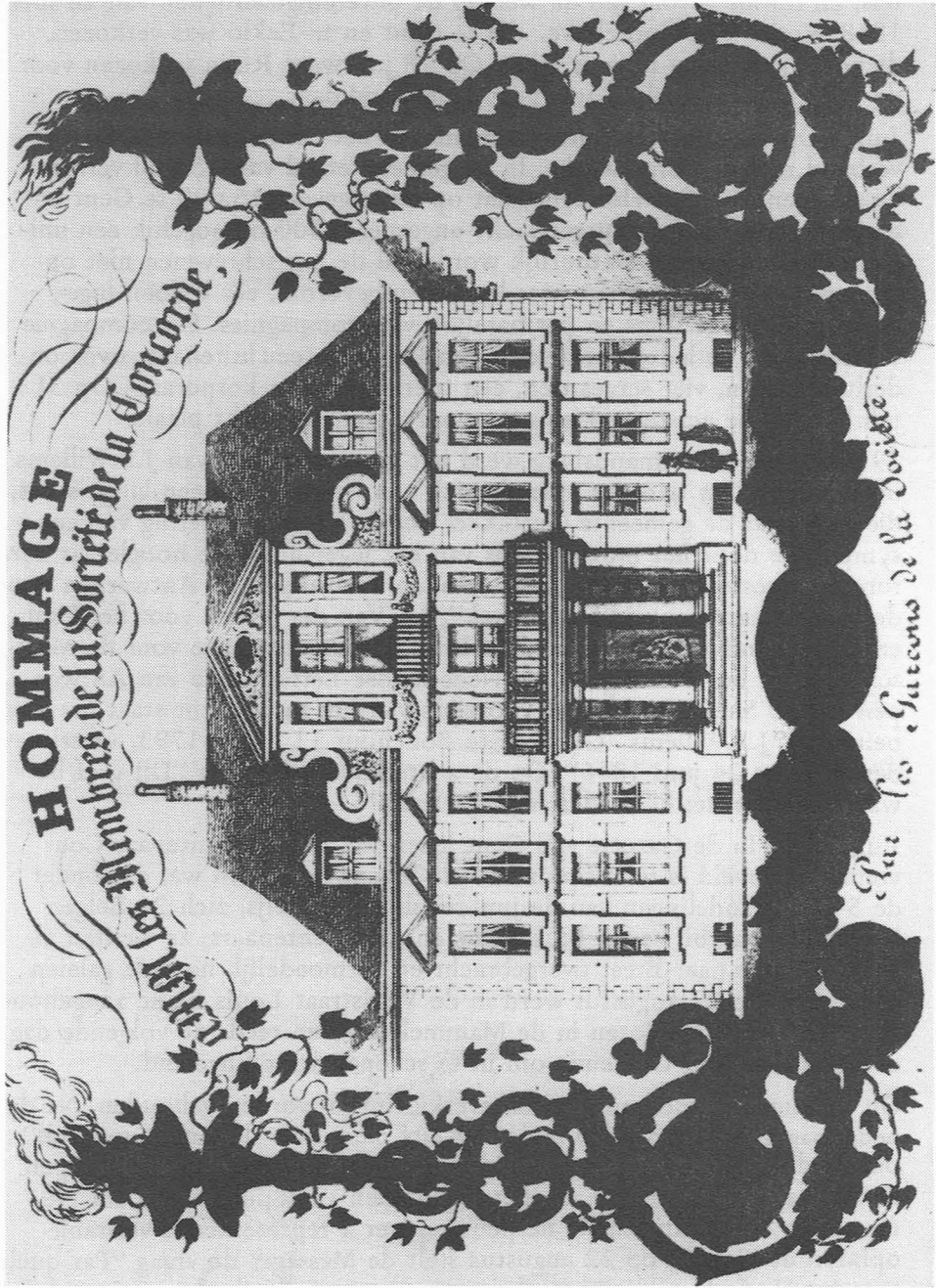
er aan herinneren, dat het nieuw parlement 51 nieuwe leden telde op 108 zetels en de nieuwe senaat twintig nieuwe senatoren op 54 zetels, en dit als gevolg van de wet op de onverenigbaarheden van 26 mei 1848. Emiel Van Hoorebeke, die te Gent en te Eeklo was verkozen, diende zijn ontslag in voor Gent. Op 28 juli werd Rolin verkozen voor de vrijgekomen zetel; er was geen tegenkandidaat.

Juni : Op 20, 21 en 22 juni verschijnen in het Staatsblad de K.B. in verband met de burgerwacht. In de gemeenteraad van 15 juni verklaarde de schepen Van Pottelsberghe, dat op de ongeveer 15.000 te Gent ingeschrevenen voor de burgerwacht ongeveer 3.000 onmogelijk een uniform kunnen kopen. Natuurlijk worden al de ingeschrevenen niet opgeroepen. Te Gent werden vier legioenen gevormd, elk legioen ingedeeld in drie bataljons en per bataljon vier compagnies. Per compagnie werden door de leden verkozen : een kapitein, een luitenant, twee onderluitenanten, vier sergeanten, een foerier en acht korporaals. Op 31 juli hadden de eerste verkiezingen voor de burgerwacht plaats.

29 juni : Te Sint-Amandsberg werd het grafmonument van J.F.Willems ingehuldigd. Om tien uur vormde zich aan het stadhuis een lange stoet, die zich naar de gemeente Oostakker begaf. Na de uitvoering van een symphonie door het muziekkorps van het leger huldigde hoogleraar Serure de afgestorvene. Vervolgens spraken Terbrugge van Antwerpen voor de toneelmaatschappij "De Olijftak", M. Van der Voort voor het Taalen Letterkundig Genootschap van Brussel, H. Conscience voor de Maatschappij ter bevordering van de Nederlandse Letterkunde van Antwerpen en Dr. Snellaert. Op de voorzijde van het monument staat gebeiteld : "J.F.Willems . Geboren te Bouchout 11 maart 1793. Overleden te Gent 24 juni 1846". Op de achterzijde leest men "Dit graf bewaart zijn assche; het vaderland zijn naam".

Augustus : In de Gazette van Gent lezen we, dat de Gentenaar Couvreur gesneuveld is te Risquons-Tout. Tevens vernemen we, dat onder de 540 opstandelingen van de juni-revolutie te Parijs, zich 24 Belgen bevonden, waarbij zeven Brusselaars en drie Gentenaars; ze werden allen van Parijs naar Brest overgebracht en vermoedelijk naar de galeien gezonden. Op 27 augustus werd in de Veldstraat Louis Blanc aangehouden. Hij werd opgesloten in de Mammelokker en reeds de volgende dag overgebracht naar Oostende om in te schepen voor Engeland.

Op 23 augustus moeten gemeenteverkiezingen worden gehouden. Na de nederlaag van de radicalen is de "société électorale de Guillaume Tell" ontbonden. Toch zal er nog strijd zijn tussen de twee liberale groepen. De Messenger blijft trouw aan het ingenomen standpunt : "La société électorale constitutionnelle ne peut espérer à représenter la véritable opinion de Gand"; op 22 augustus stelt de Messenger de vraag "Par quels moyens M. de Kerckhove est-il parvenu à gagner les bonnes grâces du Journal des Flandres et de son acolyte le Vaderland? Pendant tout le

HOMMAGE
des Membres de la Société de la Concorde

Par les Successeurs de la Société

cours de son administration M. de Kerchove a été livré par le Vaderland à la risée publique”. En dan : “Avec Guislain St.-Genois, candidats del’association ministérielle, c’est le parti catholique qui ferait entrée au conseil communal”.

De Journal des Flandres mengt zich natuurlijk ook in de strijd : “Metdepenningen était le chef du parti, qui a été vaincu aux élections de juin. Il y aurait de la part des électeurs une espèce d’inconséquence à lui conserver son mandat à côté de M. Rolin. La colère républicaine ne manquerait pas d’en triompher”. Metdepenningen voelt dat de strijd verloren is en stelt zich niet meer kandidaat. Er zijn 3484 kiezers, maar slechts 1813 stemmen werden uitgebracht. De liberale constitutionnele vergadering behaalde 28 op de 31 zetels.

C. de Kerchove bleef burgemeester; Verhaeghe-de Naeyer, Van Pottelsberghe de la Potterie en De Pauw bleven schepen, de vierde schepen is Van Lokeren, die Rolin vervangt.

5 oktober : De gemeenteraad bespreekt grondig het probleem van de octrooirechten. Deze belasting is onrechtvaardig, omdat ze armen en rijken treft; ze belemmert tevens de nijverheid en de handel, omdat in de randgemeenten geen octrooirechten worden geheven. Ook de smokkelhandel wordt er door bevorderd. Het is echter onmogelijk de octrooirechten af te schaffen omdat men niet ziet hoe de inkomsten te vervangen. De gemeenteraad besluit het gewelf van de Sint-Lievenspoort af te breken omdat de doorgang te eng is.

11 oktober : De krant De Vaderlander vraagt de aandacht van schepen De Pauw voor de watertrap aan de Waaistraat, waar de bewoners van de dicht bevolkte wijk water komen scheppen. De trap is volledig versleten en gevaarlijk.

26 november : De Messenger schrijft, dat de bewoners van de Veldstraat klagen over de talrijke ontuchtige vrouwen, die ‘s avonds de straat belegeren, post vatten op de voetpaden en aldaar de schaamtelooste gesprekken voeren. Het is namelijk van de hoek van de Hoornstraat tot verder op naar het Recollettenplein, dat men die beklotte nymfen aantreft. Ze bepalen zich niet alleen met de voorbijgaande mannen na te roepen, maar jagen de dames van voor de tribunes der magazijnen.

20 december : Gezien de onvoldoende inkomsten besluit de gemeenteraad vanaf 1 januari 1849 al de octrooirechten te verhogen met 10o/o met uitzondering van de rechten op wijn, stokvis en gedroogde vis, slachtdieren, hooi, granen en steenkool.

Om te eindigen de broodprijzen in 1848.

	tarwe gebuid	tarwe ongebuid	masteluin	rogge
8 januari	38 c.	31 c.	23 c.	17 c.

12 februari	35 c.	28 c.	22c.	16 c.
4 maart	36 c.	29 c.	22 c.	18 c.
8 april	34 c.	27 c.	21 c.	16 c.
6 mei	34 c.	27 c.	21 c.	16 c.
17 juni	33 c.	26 c.	20 c.	16 c.
19 augustus	34 c.	27 c.	21 c.	16 c.
9 september	35 c.	29 c.	22 c.	16 c.
2 december	34 c.	27 c.	21 c.	15 c.

1848 is ten einde. De woelingen van het voorjaar hebben niets opgebracht; de burgerij koos voor orde en rust en heeft de behoudsgezinde vleugel versterkt. De voornaamste spelers zoals Metdepenningen, Spilthoorn zijn van het toneel verdwenen; andere meer gematigde radicalen nemen plaats in de liberale partijrangen. Later zal Metdepenningen nog een voorname rol spelen in de liberale partij. Het leven is terug "normaal" geworden, een nieuw onheil staat echter voor de deur.

M. STEELS

NOOT

Hippolyte Metdepenningen werd geboren te Gent op 21 maart 1799. Hij behaalde het diploma van doctor in de rechten aan de Gentse universiteit in 1818. Gedurende zijn 63-jaar lange advocatenpractijk was hij zeven maal stafhouder van de Gentse balie. Hij zetelde tevens gedurende achttien jaar in de gemeenteraad en was de leider van het orangisme tot het bittere einde. Metdepenningen was gedurende vijftig jaar - van 1831 tot 1881 - voorzittend meester van de Gentse loge "Le Septrention", wat zeker een unicum is in de geschiedenis. Hij overleed op 6 oktober 1881. Op 20 juni 1886 werd zijn standbeeld, werk van de beeldhouwer J. Dillens en opgericht door vrijmetselaars, onthuld.

BRONNEN

- A : Verslagen gemeenteraad (delen 49 en 50), jaarverslag.
- B : de in de tekst vermelde kranten en weekbladen.
- C : J. Dhondt : Woelingen te Gent in 1848 (Handelingen Maatschappij Geschiedenis en Oudheidkunde 1948).
- Els Witte : Politieke Machtstrijd in en om de voornaamste Belgische steden 1830-1848).
- L. Jottrand : Charles-Louis Spilthoorn (Brussel 1872).
- W. Rogghé : Gedenkbladen (1898).
- E.C. Coppens : La société Huet. Tussen revolutie en reactie.
- H. Wouters : Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging (1831-1853).
- E. Discailles : Spilthoorn in Biographie Nationale deel 23).
- V. Loveling : Herinneringen (blz. 17 en 18).

DE MAAGD VAN GENT

II. DE TUIN

Zonderling genoeg hebben de talloze kunstenaars die zich bij het op stapel zetten van hun penne-, burijn-, penseel- en beitelvruchten lieten inspireren door Boydins "visioen", als bij afspraak "vergeten" dat die lieve Gentse Maagd paalvast thuishoorde in een wonderschoon prieel. En nergens anders.

Was het plekje weide dat het meisje uitgekozen had om er zich neer te vlijen misschien niet rijk genoeg bezaaid met bloemen van allerhande geuren en kleuren? Of waren de haagvormige wanden van haar groene huisje te schaars bestrooid met nog andere rozen en nog andere lelies?

Waarom en wanneer men haar heur groen en blauw prieeltje afgenomen heeft om haar een armzalig *stukje omheinde grond* in de plaats te geven, zijn vragen die zo maar niet op een ik en een gij kunnen beantwoord worden. Bijna nog lastiger te beantwoorden is de vraag in hoeverre Boydin oorspronkelijk geweest is bij de verzinning van zijn verhaal. Dat vraagstuk wensen we voorlopig liefst niet aan te roeren.

Naar het ons wil voorkomen zullen sommige 15de en 16de-eeuwse miniaturen en schilderijen niet vreemd geweest zijn aan de decorverwisseling der Maagden residentie.

Eerst en vooral wat die miniaturen betreft. Zowel het Brevier van Maria van Gelre (1) als dat van Filips de Goede (2); zowel het getijdenboek van Catharina van Kleef (3) als de kroniek "La Fleur des Histoires" van Jean Mansel (4) en de Hortulus animae (6) bevatten schitterende schilderijtjes die de Madonna of een andere bijbelse figuur ten tonele voeren.

Telkens heeft de artiest het personage in een beperkte ruimte geplaatst, ruimte die ofwel gedeeltelijk ofwel volledig afgesloten is door middel van meestal een *laag gemetseld muurtje*.

In de eerstgenoemde miniatuur is het muurtje veelhoekig van vorm en bekroond met een niet al te hoog metalen hekwerk dat eerder schaars versierd is met witte bloemen. Maria van Gelre verschijnt in de gedaante van een Madonna. In de miniatuur uit het Brevarium van F.D.G. is het Jesse alias Isai die het voor het zeggen heeft. Hij ligt, gewoonte getrouw, languit te slapen op een stukje met bloemen bezaaid grasperk. Een C-vormig muurtje (één lang en twee korte delen) schijnt hem tegen alle mogelijke onheil te zullen beschermen. In de miniatuur uit het Getijdenboek van C.V.K. "Christus in de Hof van Gethsemane" (6) afbeeldend, speelt zich de scène af - Christus biddend vóór een altaar; aan zijn voeten 3 apostelen, waarvan er één waakt, één rust en één slaapt - binnen een cirkelvormige *witgetenen omheining*. Deze omheining

is voorzien van 2 openingen waarvan één een (openstaand) hekje gekregen heeft. In hetzelfde handschrift is er een tweede miniatuur te zien die verdient bekeken te worden. "Madonna met Kind tussen de wijnranken" heeft men ze betiteld. O.L.V. zit in het midden van een vermoedelijk vierkante grasperkje dat omgeven is met 3 (van de 4?) lage *begroeide bakstenen muurtjes* waaraan men een gouden traliewerk bevestigd heeft. Ontelbare wijnranken en trossen druiven vullen de ruimten, door de de traliën gevormd, letterlijk op. Zonder overdrijving een luisterrijk bladgroen en druive-blauw prieeltje.

In "La Fleur des Histoires" is het de "Geboorte van Mozes" die we in ons betoog betrekken. Drie tamelijk hoge niet begroeide maar wel afgedekte muren in C-vorm omheinen een nogal grote ruimte. Omdat de twee zijmuren tot aan de rivieroever reiken heeft men een van die zijmuren van een (romaanse) deuropening voorzien.

Aan de "Hortulus animae" (- hofje of tuintje voor de zielen) ontleen we de miniatuur die ons de H. Catharina laat zien : hoe ze neergehurkt zit te zitten voor een laag begroeid bakstenen muurtje dat waarschijnlijk deel uitmaakt van een omheining. Tot achtergrond van het tafereel dient het Gents Gravensteen.

Eigenlijk zouden we nog een tweetal getuigenissen moeten inroepen; de eerste omdat ze uit de verre vreemde en de tweede omdat ze uit een andere dan religieuze hoek afkomstig zijn.

Inderdaad bevat de "Historia Novi Testamenti" (7) een schilderijtje "Christus Tuinman der Zielen" dat er waarachtig niet om liegt : de spittende Christus bevindt zich te midden van een niet onaanzienlijk stuk akkerland dat omgeven is door een cirkelvormige, minstens 1 m hoge tenen afsluiting waarvan evenwel slechts een gedeelte zichtbaar is.

In het "Liedboek van Jean de Montchenu" (8), een werk met een meer wereldse inhoud, krijgen we op een miniatuur die ditmaal in de vorm van een hart geschilderd is, een smaakvol uitgedoste dame te zien die haar lied zingt op een plaats die ook alweer omringd is door een laag begroeid muurtje.

Deze ietwat lange waslijst van bewijsplaatsen zouden we, hadden we daartoe de lust, nog een langere staart kunnen geven. Liever zullen we voorlopig afscheid nemen van al die bekende en minder bekende grotendeels *Vlaamse miniaturisten* om ook eens een kijkje te gaan nemen bij hun in het algemeen heel wat beter bekende ambtsbroeders, de *paneelschilders*, die uiteraard een talrijker legioen vormen.

Om ons verhaal niet al te langdradig te maken, stellen we voor die "meesters" ietwat minder uitvoerig te behandelen.

Jan van Eyck, "Madonna bij de Fontein", 1439, Mus. Antwerpen : *laag begroeid muurtje*. (O.L.V. met het Kind staat op een rijk bebloemd tapijt dat door twee zwevende engelen omhoog wordt gehouden).

Gerard David, "De verloving van de H. Catharina", Nat. Gall. Londen : er is een *hoge muur met deksteen*, grotendeels door een haag verbor-

- gen; het traditioneel grasperk is door een vloer met tegels vervangen.
- A. Isenbrandt, "De Maagd der Maagden", Mus. New York : *het begroeid muurtje* heeft een C-vorm.
- Q. Metsys, "Maria in de besloten Hof", partic. verzameling, Zwitserland: *laag begroeid muurtje* waarvan slechts drie delen zichtbaar zijn.
- H. van der Goes, "De H. Maagd, het Kind en een Franciskaner Monnik", Mus. Brussel : *lage zodenbank*.
- Brussels Meester, "Madonna", part. verz.. Stockholm : *laag begroeid muurtje*.
- Elzasser Meester, "La Vierge à la treille de Roses", Mus. Straatsburg : *bakstenen muurtje met begroeid hekwerk*.
- Meester met het geborduurd loof, part. verz. Amsterdam : de zodenbank schijnt geen gemetseld muurtje te zijn; het *houten hekje* van de omheining is *gesloten*.
- Meester van de Lucia-legende, "Maagd in de besloten Hof" : een laag stenen muurtje met een ongev. 1 m *hoge haag* die bovendien een licht gewelf vormt.
- Meester van het Tweeluik te Brunswijk, van wie ook werken bewaard worden te Brussel en te Amsterdam, "Anna, Maria en Kind", : Anna zit op een *begroeid muurtje*; Maria zit in het gras.

Wat we van die rijke verzameling schilderijtjes (in kostbare manuscripten gepenseeld) en schilderijen (op deugdelijke eiken planken geborsteld) ont houden is dat die kleurrijke dingen ontstonden NA de verschijning van Boydins "visioen". Of er ook van die kunstwerkjes VOOR dat moment ontstaan zijn, zijn we niet te weten gekomen. Wellicht niet want ware dit wel het geval, dan zou onze dichter zijn Maagd in plaats van een prieel, een versterking gegeven hebben.

Toen in 1405 de Hollandse graaf Willem III, een zwager van ons aller maar om te best bekende Jan zonder Vrees, in de loop van de Arkelse Oorlog (1396-1412) de belangrijke burchten Hagestein en Everstein op de Arkelse vijand wist in te nemen en - vanzelfsprekend - te verwoesten, werd die roemrijke overwinning bezegeld met de creatie van wat men sedert die heuglijke gebeurtenis een *Hollandse Tuin heeft genoemd*. Een tuin die nota bene een Maagd onder zijn bescherming had genomen. Een maagd die trouwens - evenals haar Gentse zuster - uit oorlogsomstandigheden geboren was.

Zou het waar zijn dat de zegevierende Hollanders (in 1405) de dito Gentenaars (uit 138?) zo maar klakkeloos nagebootst hebben?

Tussen die twee Maagden was er evenwel meer dan een in het oog vallend verschil waar te nemen. Zat de Gentse jonge dame *neergehurkt* IN een prieeltje, de Hollanders hadden de hunne *neergezet* BINNEN een van een *gesloten hekje* voorziene, van *wilgetenen gevlochten*, omheining. Omheining die ze, zoals we reeds zeiden, van meet af aan Hollandse Tuin noemden.

Over de betekenis van dat woord moge hier even uitgewijd worden. Zo-

als we enkele regels hoger gezien hebben wordt er in de titel van de opgesomde miniaturen of schilderijen niet gezinspeeld op een volwaardige omheining of iets gelijkaardigs. Nu eens klinkt die titel “In de HOF van Bethsemane”, dan eens “La Vierge à la TREILLE de Roses”. Verder horen we spreken van een “Madonna in de besloten HOF” of van een “Madonna in de TUIN, ofwel van een “Madonna vóór een ROZENHAAG”. Ook van een “Madonna im GARTCHEN” = “Madonna before a GRASSY BENCH” zoals een anoniem werk berustend in het Berlijns Museum betiteld wordt. Ik onderstreepte de woorden HOF en TUIN niet pro forma maar wel om eraan te herinneren dat beide niets anders betekenden dan wat de Fransen een “jardin” heten.

Doch oorspronkelijk betekenden die HOF en die TUIN geen “jardin” maar wel de omheining van dat “jardin” of om het even welke andere kleine of grotere ruimte.

Eerder dan het met het woord *tuin* het geval was, ging men met het woord *hof* het “jardin” of gewoonweg de *omheinde* strook grond aanduiden in plaats van de omheining zelf. Trouwens, betekende “Paradijs” in den beginne niet zoveel als ommuurde ruimte? En waren de Hof van Eden en de Hof van Suzanna niet in hetzelfde geval? En ontmoeten we in het Hooglied (4-12), opgenomen in het Oud Testament, niet deze begeesterde hartekreet : “Mijn zuster, gij zijt een *besloten Hof!* ”?

Zowel in het oudnederfrankisch (tûn) en het angelsaksisch (tûn) als in het Iers (dûn) en het middelnederlands (tuun, tuyn, tuen, tune en toene) betekent *tuin* in de eerste plaats omheining of vesting en pas in de tweede plaats de door die omheining of vesting omsloten ruimte. We hoeven slechts aan de bekende zegswijze “Iemand om de tuin leiden” te denken om ons van die primitieve betekenis te vergewissen (9). Inderdaad het is niet *omheen* een bloemenperk dat men een belegeraar zendt wandelen, maar wel *omheen* een (liefst flink versterkte) stadsomheining of -vesting. Met andere woorden iemand beetnemen. Niet recht op het doel afgaan. Bedriegen.

Als proef op de som : herlees eens dit paar versjes die we uit onze Reinaert de Vos lichten :

- 2019 Tibert sprac : “nu haestewi !”
2020 Ende met dien worden spronghen si,
2021 Ende liepen vort *harde* blide   zeer
2022 Ende *pynden* hem *te stride*   dwongen   om strijd
2023 Te springhen OVER MENEGHEN TUUN.

- 645 Reynaert met sinen gheselle Brune
646 Tote Lamfroits BI DEN TUNE   tot Lamfroits erf

Als we in de regels die volgen van de *Maagd van Gent in haar tuin* (M. V.G.I.H.T.) zullen spreken, gelieve de lezer zich te herinneren wat met die TUIN bedoeld wordt.

Tussen haakjes : In het Frans spreekt men doorgaans van La Pucelle de

Gand dans son enclos (enclos dat ook alweer de betekenis heeft van clôtüre). Uit ons woord *tuin* ging een eeuw geleden zo'n sterke straling uit dat het zelfs in het Frans zo maar overgenomen werd : "La Pucelle de Gand assise dans *une thuin*, la main gauche..." "La Pucelle de Gand assise dans *son tuin* et portant une bannière..." (10)

We herhalen de vraag die we ons hoger gesteld hebben : Wanneer nam onze Maagd voor het eerst plaats in haar tuin? Het blijft een open vraag. Nochtans... Alhoewel we onmogelijk chronologisch kunnen te werk gaan bij het opsporen en rangschikken van de ontelbare voorwerpen e.d. die het stempel van onze Maagd dragen, zullen we desniettemin trachten die zelfde chronologie geen al te groot geweld aan te doen.

Mogen we J.Boes (11) geloven, dan zouden de Gentse tinnenpotgieters reeds in de loop van de 15de eeuw de afbeelding van de M.V.G.I.H.T. als meestermerk gebruikt hebben. Dat er geen dat merk dragende tinnen voorwerpen uit die eeuw (en uit de jaren die erop volgden) tot ons gekomen zijn, zal waarachtig niemand verwonderen. Evenmin zijn voor het merken gebezigde matrijzen bewaard gebleven.

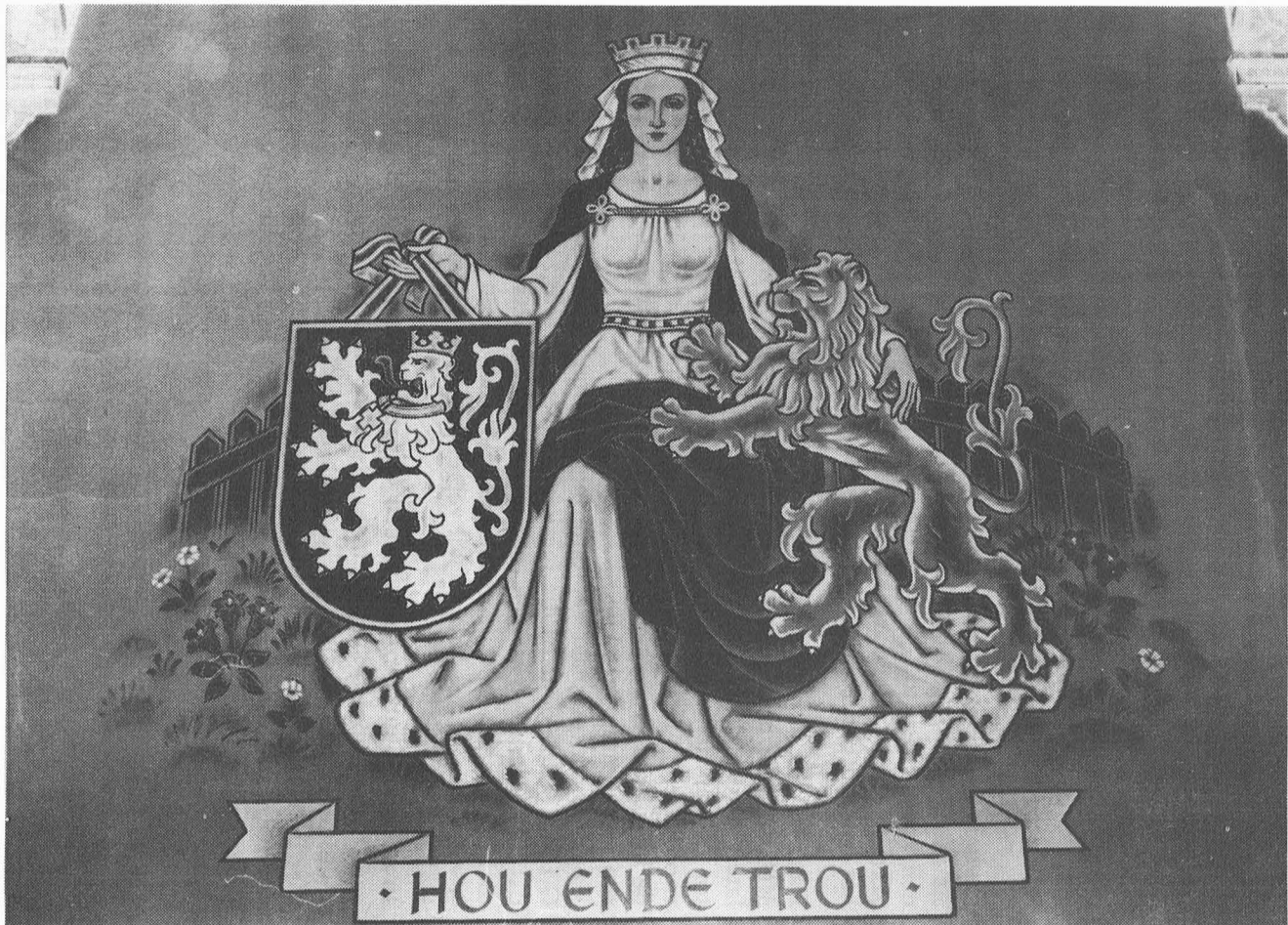
Dank zij een cirkelvormige gegoten tinnen plaat die in het *BIJLOKE-MUSEUM* berust zijn we heel wat beter ingelicht wat de merken uit latere eeuwen betreft. Bedoelde 23,2 cm grote plaat die door Conservator A. Van den Kerkove uitstekend beschreven werd (12), heeft een vooruitziende ziel, waarschijnlijk omtrent het jaat 1730, gebruikt om er de in die tijd in zwang zijnde merken in te prenten. Laten we zeggen een soort kataloog.

Van de 97 in de plaat geprente merken zijn er een dozijn die de M.V. G.I.H.T. afbeelden. Al die merken hebben deze bijzonderheid gemeen dat de Maagd *neergezeten* is en dat de tuin bestaat uit een groot aantal dicht naast elkaar in de grond geheide palen : een *palissade* die voorzien is van een *gesloten* hekje. (Wil vergelijken met de beschrijving van de Hollandse Tuin).

In de linkerhand omknelt ze een vlaggestok waaraan een vlag die ofwel een leeuw (mogelijk een Gentse) ofwel de sigel S.P.Q.G. (Senatus Populusque Gandavensis = De Raad en het Volk van Gent) bevestigd is. Met de rechterhand presenteert ze een wapenschild waarop de Vlaamse Leeuw. Een (levende) (Gentse) leeuw heeft zijn voorpoten op haar linkerknie gelegd.

Vermelden we volledigheidshalve dat al die merken gebruikt werden van omstreeks 1680 tot een heel eind in de 18de eeuw.

Nu we toch in het Bijlokemuseum verwijlen zullen we maar liefst van de gelegenheid profiteren om een paar grote zaken en enkele kleine dingen te gaan bekijken : waardevolle documenten die allemaal het stempel dragen van de M.V.G.I.H.T. We trekken eerst naar de zg. zaal 1715, waar we een groot doek zien hangen (359 cm x 292 cm). Het is het werk van A. Van den Heuvel en meldt zich aan als "Ferdinand ontvangen door de Maagd van Gent".

Stadhuis : De Maagd van Gent.

(Foto : Dienst voor Toerisme Stad Gent)

De (gelauwerde) Maagd is neergezeten in haar *halfcirkelvormige wilgetenen tuin* waarvan de twee uiteinden opgevangen worden door vierkan- te pedestallen. Op het linkerpiedestal pronkt een leeuw die in de rech- terpoot een vlaggestok met wimpel vasthoudt. Zijn linkerpoot rust op een wapenschild met de Vlaamse Leeuw. Had men destijds het schil- derij niet aan alle zijden afgesneden, dan zouden we op het tweede piedestal een leeuw zien zitten hebben een wapenschild met de *Gentse Leeuw* erop aanbiedend.

De in een lang kleed gehulde Maagd biedt (op 28-1-1735) de stadssleu- tels aan de nieuw aangestelde gouverneur-generaal, Kardinaal-Infant Ferdinand van Oostenrijk, broeder van de koning van Spanje, Filips IV, terwijl ze met de andere hand de kop van een voor haar liggende leeuw streelt (13).

Niet ver van de 1715-zaal versiert een 143 cm x 111 cm grote "Ghe- luck-wensch aen de begonst erstelde Vlaemsche Maegt ..." een der mu- ren van de kloostergang. Van de 4 kleine wapenschilden die de fraaie tekening versieren is er één dat aan Gent gewijd is. De Maagd zit in haar *palissade-tuin* die onderbroken is door een *opening zonder hek*. Ook hier heeft de leeuw zijn voorpoten in haar schoot gelegd. Een banier met twee staarten zonder enige afbeelding erop voleindigt de voorstel- ling.

We zetten onze wandeling voort. Om uiteindelijk te belanden in de zg. Gentse zaal. Daar ontdekken we een paar gedenkpenningen waarvan de oudste dagtekent van 1678.

De 73 mm metende bronzen penning werd geslagen ter herinnering van de Inneming van Gent door de legers van Lodewijk XIV (14). Op de voorzijde van de penning prijkt een borstbeeld van een geharnaste en gelauwerde Zonnekoning. Op de keerzijde herkennen we onze bloed- eigen M.V.G.I.H.T. Naast haar zit een leeuw en achter haar pronkt een tropee versierd met het vaandel van Gent. Graveur : F. Molart.

Op het einde van de vorige eeuw leverde de graveur Lemaire heel wat gedenkpenningen op wier voorzijde we onze M.V.G.I.H.T. afgebeeld zien : die geslagen ter herinnering van de "50ste verjaring der stichting van het Koninklijk Stamhuis. Stad Gent. Leopold II huldigt de Zeevaart- inrichtingen in. 5 Sept. 1881." Die geslagen ter herinnering aan de "So- ciété royale des Mélomanes. 4 Sept. 1881". Lemaire graveerde nog an- dere medailles, o.a. in 1882, 1885, 1887, 1890.

Een van zijn werkjes is in het Bijlokemuseum terecht gekomen : "Ce jourd'hui 17 juin 1892 furent inaugurées les cales sèches par l'entrée de la barque anglaise Endymion (een driemaster). Capitaine John B. Booth".

We verlaten (voorlopig) het Bijlokemuseum om een kortstondig maar leerrijk bezoek te brengen aan het

STADHUIS

Wat we tegenwoordig kennen als voorportaal of vestibule was eertijds

de Gerechtszaal van de Schepenen van Ghedeele. Van de talrijke schilderijen die de wanden van het lokaal versieren is er een die dadelijk in het oog springt : een grote afbeelding van de M.V.G.I.H.T.

Ditmaal hebben we werkelijk met een Stedemaagd te doen, want een *muurkroon* tooit haar hoofd. Met haar rechterhand houdt ze een groot wapenschild in evenwicht. Alle misverstand is hier waarlijk uitgesloten : we staan voor het *Gents wapenschild* uitgevoerd volgens de rigoureuze regels van de heraldiek (15). Op haar linkerhand rusten de voorpoten van haar trouwe metgezel, de leeuw. Een stuk *palissade-tuin* fungeert als achtergrond van het alleszins levendig spektakel.

Een eindje gang brengt ons naar de Gemeenteraadszaal, die een half millennium geleden gebouwd werd als Vergaderzaal van het College van de Keure. De 5 maal 2 glasschilderingen die de M.V.G.I.H.T. voorstellen zijn natuurlijk moderne kunstwerken. De Maagd draagt een gouden kroon. Haar golvend lang haar bedekt gedeeltelijk een wit bovenkleed. Een blauwe rok voleindigt haar garde-robe. De leeuw heeft zich voor haar voeten neergevlid. Een vlag met de *Vlaamse Leeuw* erop die zonderling genoeg niemand schijnt vast te houden, geeft nog meer kleur aan de reeds kleurrijke compositie.

De (eveneens historische) zaal die zich boven de Gemeenteraadzaal bevindt en te boek staat als Arsenaalzaal (16) maar oorspronkelijk Collatiezolder en naderhand Comediantenkamer genoemd werd, is 2 schoorstenen rijk : een gelegen aan de zuidkant van het vertrek (de oorspronkelijke schoorsteen) en een gelegen aan de tegenovergestelde zijde van de plaats, een moderne kopij van de eerstgenoemde.

Het is het rechterbeen (of verticaal opgaande profilering) van de oorspronkelijke schoorsteen dat we eens extra gaan bekijken. De steenkapper Jan den Otter heeft er, naar eigen ontwerp en zelfgemaakte maquette, een prachtig stuk gepolychromeerd beeldhouwwerk van gemaakt.

Wat het voorstelt, dat been? Een Maagd met een gouden haarbos die evenals haar zusters in de Gemeenteraadzaal uitgedost is met een wit bovenkleed en een blauwe rok. Ze omarmt een leeuw die met een zijner voorpoten een zwart wapenschild vasthoudt dragende een gouden leeuw, rood getongd en dito geklauwd. Beiden, Maagd en leeuw hebben plaats genomen gedeeltelijk binnen en gedeeltelijk buiten de *tenen tuin*.

Slechts enkele schreden scheiden ons van een ander openbaar maar in tegenstelling met het Stadhuis geen historisch gebouw : de

KONINKLIJKE NEDERLANDSE SCHOUWBURG

Van de twee M.V.G.I.H.T. waarmee architect E. DE Vigne zijn bouwwerk versiert heeft is er een die men niet zo vlug ontdekt. Het betreft het cirkelvormig medaillon dat aangebracht is in het opperste gedeelte van de geveltop, precies onder de bronzen Apollon die de monumentale gevel van de Schouwburg bekroont.

Volgens de regels van de kunst houden Maagd, leeuw en wapenschild elkander gezelschap. Ook de tuin is aanwezig maar dan meer opgevat

als een symbolische voorstelling : een lange rij naast elkaar geplaatste palen, waarachter de Maagd zich als het ware schuil houdt.

Om het tweede beeldhouwwerk in het vizier te krijgen moet u zich naar de zij-ingang van de Schouwborg begeven. Die is te vinden aan de Biezekapelstraat. Niet met een ronde maar met een ovaalachtig tafereel hebben we deze keer te doen. De Maagd laat haar mooie haren in alle richtingen wuiven. Zoals naar gewoonte heeft de leeuw zich van haar rechterknie meester gemaakt. In de linkerhand omknelt ze een vlaggestok zonder wimpel of vaandel. Minder gewoon is dat de *palissade-tuin* waarachter ze post gevat heeft afgesloten is door middel van een met een *bloot schild versierd hekje*.

In gedachten zetten we onze wandeling voort. Na en passant een vluchtige blik geworpen te hebben op de M.V.G.I.H.T. die tronen, die ene boven een zij-ingang van het Postgebouw (hoek Koornmarkt en Pakhuisstraat) - bemerk haar *muurkroon* - en de andere in het midden van het tympanon van een binnengevel van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en die alle twee *wilgetenen tuinen* gekregen hebben, maken we halt aan de Vleeshuisbrug.

Aan de Kleine Vismarkt, kant Kraanlei, moet u beslist die twee 17de-eeuwse huizen bekijken. Ze steken nog steeds uit : dat aan uw linkerhand 't Gauden Hant en dat ernaast gelegen, 't Groen Cruys.

Hoe de bebeeldhouwde gevel van 't Gauden Hant er uitziet, of liever uitzag, laten we hier maar buiten beschouwing. Onze aandacht gaat integendeel naar de versieringen, of liever wat van die versieringen overgebleven is. Bekijk dus met argusogen de rij van 6 naast elkaar geplaatste cartouches. Ze dagtekenen van 1890 en zijn, naar verzekerd wordt, getrouwe nabootsingen van de oorspronkelijke 17de-eeuwse reliëfs die (in 1890) grotendeels vergaan waren.

Op de eerste cartouche lezen we het woord ANNO; op de tweede is (was) het oud buurtewapen afgebeeld; op het vierde prijkt(e) de Vlaamse Leeuw; op de vijfde zijn (waren) de letters A G V D W (de initialen van de toenmalige eigenaar, tevens degene die de restauratie deed uitvoeren : Amedeus Geenens - Van De Walle) gebeiteld; op de zesde het bouwjaar van het huis : 1614. De derde cartouche moet u niet met argus- maar met dedective-ogen te lijf gaan, zo niet ontgaat het u dat u voor een onverbasterde, ras- en wasechte M.V.G.I.H.T. komt te staan (17).

Onze rondgang beëindigen we op de Koornmarkt, waar we onze laatste M.V.G.I.H.T. in ogenschouw zullen nemen : in het boogveld van het kerkportaal der Sint-Niklaaskerk.

Voor zover ik weet is deze de enige kerk die zich met de Maagd ingelaten heeft. Een omtrent 1 m groot min of meer ronde medaillon waarvan de uitstekende rand vervormd is tot een *palissade-tuin*, rust op de monumentale kroonlijst van de nis waarin een Sint-Niklaasgroep een veilig onderkomen gevonden heeft. Alleen de pagekop van de Maagd

steekt boven de tuin uit. Ook zij is in het bezit van haar onafscheidelijke attributen, de heraldische leeuw en het wapenschild met de waarschijnlijke *Gentse Leeuw*. Van deze M.V.G.I.H.T. kennen we tenminste haar geboortedatum : 1681 (18).

M. VAN WESEMAEL
slot volgt.

NOTEN

1. Brevier van Maria van Gelre, voltooid door broeder Helmich die Lewe, Arnhem, 1415, bewaard in de Staatsbibl. Berlijn, afbeelding in wit-zwart (plaat 6) in Katalogus "Noordnederlandse Miniaturen" van Tentoonstelling te Brussel, 1971.
2. Brevier van Filips de Goede, 2 delen, Vlaanderen, ±1455, bewaard in Koninkl. Bibl. Brussel, de afbeelding in wit-zwart "Boom van Jesse" (plaat 56) in Katalogus "De Librije van F. d. G. in Tentoonstelling te Brussel, 1967.
3. Getijdenboek van Catharina van Kleef, Utrecht, 1440-1445, bewaard in Pierpont Morgan Library te New York, handschrift uitgegeven door Meulenhoff, Amsterdam, z. j., de afbeeldingen (platen 16 en 17) uit de uitgave.
4. La Fleur des Histoires, Mansel, Valenciennes, ±1440, bewaard in de Koninkl. Bibl., Brussel, de afbeelding (plaat 27) in Katalogus "De Vlaamse Miniaturen" van Tentoonstelling te Brussel, 1959.
5. Hortulus animae voor Margareta van Oostenrijk, toegeschreven aan verschillende schilders, o.a. aan Simon Bening en Gerard Horenbout, 1510-1520, bewaard in de Osterr. National Bibl. te Wenen, de afbeelding (plaat 4) in Katalogus "Keizer Karel en zijn Tijd" van Tentoonstelling te Gent, 1955.
6. G(h)etsemane (= oliepers); de Hof Getsemane was rijkelijk beplant met olijfbomen en gelegen op de Olijfberg (bij Jeruzalem).
7. Historia Novi Testamenti, Tsjechoslowakije, 14de eeuw, bewaard in de Bayerische Staatsbibl., München, de afbeelding (plaat 108) in "Romaanse en Gotische Miniaturen", Meulenhoff, Amsterdam, 1964.
8. Liedboek van Jean de Montchenu, miniaturist onbekend, 1460-1476, bewaard in de Bibl. National, Parijs, de afbeelding (plaat 160) in "Romaanse en Gotische Miniaturen", Meulenhof, Amsterdam, 1964.
9. N. Van Wijk, Frank's Etymologisch Woordenb. der Nederl. Taal, 's-Gravenhage, 1971; J. Verdam, Middelnederl. Woordenb., 's-Gravenhage, 1932; F.A. Stoett, Nederl. Spreekwoorden en Gezegden, Zutphen, 1953.
10. De Navorscher, deel 39, 1889.
11. J. Boes, De Tinnenpotgieterij te Gent, Oostvlaamsche Zanten, jan.-april 1935.

12. Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur, Tentoonstelling in St.-Pietersabdij, Kataloog p. 412.
13. Carl Van de Velde en Hans Vlieghe, Stadsversieringen te Gent in 1635 voor de Blijde Intrede van de Kardinaal-Infant, Oudheidkundig Museum Abdij van de Bijloke, de afbeelding (plaat 21) in genoemde kataloog.
14. Zo fier diende Louis le Grand over zijn heldendaden niet te zijn. Daarvoor hebben zijn legerbenden zich ten onzent veel te slecht gedragen. "Le meurtre, le pillage et l'incendie étaient les armes favorites auxquelles généraux et soldats du roi très chrétien avaient l'habitude de recourir pour vaincre la résistance des peuples qui défendaient leur pays". Het is Pr. Claeys die aldus spreekt in zijn Pages d'Histoires locale, I, p. 129.
15. De officiële verlening van een wapen aan de Stad Gent dagtekent van 1817, dus tijdens de Vereniging van ons land met Nederland. Het Gemeentebestuur had de Regering verzocht terug in het bezit gesteld te worden van haar wapen, een recht dat door de Franse Overheersing afgeschaft was geworden. In deze bewoordingen werd het onrecht, de stad aangedaan, hersteld: "1817. 's-Gravenhage, 3 December. Van wege den Koning, De Hooge Raad van Adel gebruik makende van de magt aan den zelve verleend bij besluit van den 20 Februari 1816 bevestigt bij dezen de Stad Gent ingevolge het door haar gedaan verzoek, in het bezit van het navolgende Wapen zijnde : *Van sabel beladen met een klimmenden leeuw van zilver, getongd van keel, gekroond, genageld en hangende om deszelfs hals een lint waar aan een kruis, alles van goud. Het schild gedekt met eene kroon met drie fleurons, alles van goud.*" De heraldische regels zijn zo streng, dat, mocht men aan een van de opgesomde details een wijziging aanbrengen, het Wapen meteen zou ophouden een Gents Wapen te zijn.
16. Deze zaal werd op 29 febr. 1484 plechtig ingehuldigd met het houden van een banket door de Gentse Magistraat aangeboden aan de zesjarige Filips de Schone. Het was ook in deze plaats dat Filips II in aug. 1559 het 23ste Kapittel van het Gulden Vlies voorzat. De te dier gelegenheid geschilderde blazoenen van de 51 Vliesridders die de plechtigheid bijwoonden, versieren tegenwoordig het zuidelijk transept van de Sint-Baafskathedraal.
17. A. Van Werveke, artikel in Volksbelang, 4 okt. 1890.
18. Dr. E. Dhanens, Sint-Niklaaskerk Gent, p. 61.

ERRATUM

Blz. 214 noot 1. (4 jg.) lees :

1. De Maagd van Gent is wat men noemt een stedemaagd. Ook Brugge (de Brugse en de Gentse dames zijn als twee druppels water), Antwerpen (de Antwerpse zit op haar troon, is gekroond zoals de meeste stedemaagden met de zg. muurkroon, ...

GENTSE BROUWERSUITHANGTEKENS IN 1494 EN IN 1663

Het "Gildeboek van de Pijnders" uit het Gentse stadsarchief (186/1 folio 25 r° en v° en folio 26 r°) vermeldt Gentse brouwerijen uit het jaar 1496 (1).

Het is een verbluffend volkskundig-historisch document.

In die tekst (2) staat een schets en het toegepaste pijnderstarief naast elke brouwerijbenaming. Het gaat hier duidelijk om uithangtekens, uithangborden of gebeurlijk ook gevelstenen, honderd en vier tekeningen in totaal. (Naast enkele benamingen ontbreekt een schets, o.m. bij de laatste vijf. Hadden die brouwerijen misschien geen uithangteken?)

We staan verbaasd over dat groot aantal (111!) brouwerijen in onze stad, maar we zijn erg dankbaar om die rijke, authentieke informatiebron uit de 15de eeuw.

Of het nu gaat om tekeningen of schilderijtjes die oorspronkelijk op plankjes boven de winkeldeur, op de deuren zelf of op de gevels waren aangebracht of eventueel in steen gebeiteld, om het even.

Zeker is, dat ze *plaatsbepalend* waren, b.v. "Int tharekin (arendje) achterden Jacoppinen", "Int zwaenkin daerneven"; "Inde pale an cleen vleeschuus", "Int vispaen ieghen overe" enz. Meer dan waarschijnlijk lagen ze aan de basis van enkele straatbenamingen. Daarenboven zijn ze de weerspiegeling van het maatschappelijk leven uit die periode inzake kennis, bezigheden, geloof enz. De keuze der onderwerpen staaf dit.

1. Gebruiks- en beroepsvoorwerpen

Inde belle. Inde mande. Inde tassche. Inde pale. Inde cogghe. Inden roostere. Inden keerscorf. Inden lanteerne. Inden spiegelhel. Inde rake. Int houfisere. Inden teenen pot. Int spikelboor (zwengelboor). Int paenderkin (mandje). Inde cause. Inde sickele. Int laghelkin (tonnetje). Inden voetboghe enz.

2. Dieren

Int zwaenkin. Int perdekin. Int beerkin. Int paukin. Inden papengaey. Int lammekin. Inden snouc. Int everhooft. Inden hertshoorn. Int scominkele (kleine aap). Inden katere enz.

3. Feodale en burgerlijke wapenkunde

Int tharekin. Int scildekin. Inden rooden hoet. Inden hellem. Inden roen leeu. Inde lelie. Int guldiin hoofd. Inde drie duiven enz.

4. Planten

Inde roose. Int hulsekin (hulstboom, palmboom). Inde lelie enz.

(1) Zie ook V. Vander Haeghen, *Les brasseries à Gand au XVe et XVIe siècle*, Gand, 1886. Volgens deze auteur had de reproductie v.d. uithangtekens waarschijnlijk tot doel de ongeletterde pijnders te helpen bij het opsporen der toe te passen tarieven.

(2) Zie toegevoegde fotografische kopij.

5. *Mythologie en verhalen*

Inde meerminne. Inden blenden zele. Inden wildenman. Int moriaenshoofd enz.

6. *Godsdienst*

Inden inghele. Int bachghinhof. In inghelborch (engelenburcht). Int moriaenshoofd enz.

7. *Hemellichamen*

Inde mane. Inde sterre. Inde guldin weerelt.

Zoals blijkt uit de lijst, ging de voorkeur der brouwers naar benamingen, gekozen onder de *gebruiksvoorwerpen*, de *wapenkunde* en de *plantnamen*.

Opmerkelijk is ook dat verscheidene brouwerijen geconcentreerd waren in "*buter ketelpoorte*" (Nederkouter), "*buter torren poorte*" (Hoogstraat), in de *Veldstraat* en in *Onderbergen*.

LIJST DER UITHANGTEKENS UIT HET "GILDEBOEK DER PIJNDERS", 1494

Inde belle an tsente Michielsbrugghe
Int tharekin (3) achterden Jacoppinen (bij Predikherenlei)
Int zwaenkin daerneven
Int scildekin onder berghene
Int perdekin onder berghene
Int beerkin onder berghene
Int paukin onder berghene
Inden inghele onder berghene
Inde mande onder berghene
Inde tassche buter santpoorte (bij Annonciadenstraat)
Inde meerminne up diperstrate
Inde pale bider waelpoorte (Brugse Poort)
Inden papengaey voor de lazarij (Hoogstraat : Pesthuis)
Inde cogge voor tsente lysbetten (Begijnhof)
Int bachghinhof van tsente lisbetten
Inde inghel inde borchstrate
Int peerdekin inde borchstrate
Inden roostere inde borchstrate
Int lammekin buter torren poorte (Hoogstraat)
Inden keerscorf buter torren poorte
Inden lanteerne buter torren poorte
Inden spieghel buter torren poorte

(3) Dezelfde dubbelkoppige adelaar treffen we tijdens de middeleeuwen aan op het wapen van het Gentse verversambacht: witte dubbelkoppige arend op rood veld (zie P. Bergmans, *Armorial de Flandre du XVIe siècle*, Brussel en Parijs, 1919). Ging het hier gebeurlijk om de vergaderplaats van de Gentse ververs?

Inde rake buter torren poorte
 Inde pale buter torren poorte
 Int houfisere buten torren poorte
 Int evershooft inde drapstrate
 Inden hertshooren inde drapstrate
 Inde lelie ande minne brugghe (Jan Breydelstraat)
 Inden rooden hoet tsanders walle (Prinsenhof)
 Int thaenkin (4) tsanders walle
 Inde valke tsanders walle
 Inden teenen pot tsanders walle
 Inden osse ande liefbrugghe
 Inden horne ande liefbrugghe
 Int peerdekin ande gheltmunte
 Int zwaenkin bider scaepbrugghe (Sleuteltjesbrug aan Grauwpoort)
 Inden sleutelle over de scaepbrugghe (5)
 Inde roose up meerem bachten tempelhuus
 Inden herdt up meerem
 Inde rake an meerem brugghe
 Int spikelboor up de mude
 Int hulsekin up de mude ghenamt thoech huus
 Inde lanteerne up de mude
 Inde cause up de mude
 Inden snouc voordien filendieusen (Rode Lijvekensstraat)
 Inden hellem upt slusekin tusschen poorten
 Inden roen leeu an plaetsekin bachter dauborch (6)
 Int paenderkin up dauborch
 Inde lelie ande suvelbrugghe
 Inden papengaey ande crane (Kraanlei)
 In inghelborch inde langhemunte
 Int scomminkele inde langhemunte
 Int houfisere inde langhemunte
 Inden lanteerne inde langhemunte
 Inde inghele inde waeistrate
 Int hulsekin inde waeistrate
 Inde cause inde waeistrate
 Inden keerscorf up plaetsekin achter vrindachmaerct
 Int moriaenshooft daer naerst
 Int laghelkin over de vrindachmaerct
 Inde naelde over de vrindachmaerct
 Int wielkin over de vrindachmaerct
 Inde cogghe upden cortten steendam

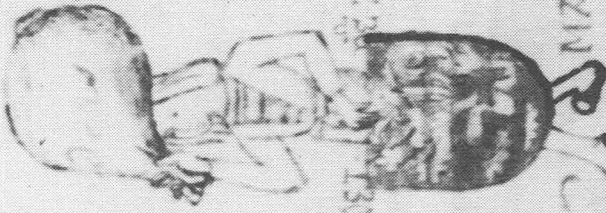
(4) Hierbij staat geen tekening

(5) Zie gevelsteen "De Drie Sleutels" aan de Grauwpoort

(6) "Rode Leeuw", hoek Lange Munt - Groot Kanonplein (?)

Inde rake upden cortten steendam
 Int evershooft upden cortten steendam
 Inden blenden ezele bider nieuwerbrugghe (Keizer Karelstraat)
 Inden blaesbale upde selve strate
 Inde mane ande nieubrugge
 Inden hoorne ande nieubrugge
 Inde cogge ande nieubrugge
 Int guldiin hooft an tpas (Rode Torenstraat)
 Int hulzekin an tpas
 Inde meerminne over de nieubrugge
 Inde roose over de nieubrugge
 Int tsint Jooris up den reept (4)
 Inden bekere buter braempoorte (Brabantpoort)
 Inde zwane buter braempoorte
 Inde ghecroende lelie buter braempoorte
 Inde cause overscelde (land v. Brabant, naar Keizerpoort toe)
 Inden hoorne overscelde
 Inde vust overscelde
 Int hulsekin overscelde
 Inde sterre bider volderhuus (Brabantdam, kapel)
 Inde pale an cleen vleeschuus (Bij Brabantdam)
 Int vispaen ieghen overe
 Inden spiegele ter vierweechscee (aan Korte Dagsteeg)
 Int thaenkin upden calanderbergh
 Inden wildenman buter walpoorte
 Inde vust buter walpoorte
 Int lammekin buter walpoorte
 Int verxkin te spriete buter ketelpoorte
 Inden hertshoren buter ketelpoorte
 Inde beerie buter ketelpoorte
 Inde cogge buter ketelpoorte
 Inde rake buter ketelpoorte
 Inde rose buter ketelpoorte
 Inde sickle buter ketelpoorte
 Int duufkin buter ketelpoorte
 Int ketelkin inde velstrate
 Inde valke inde velstrate
 Int meulekin inde velstrate
 Inde lelie inde velstrate
 Inde horen inde velstrate
 Inde inghele inde velstrate
 Inde drie duiven inde velstrate
 Inde byloke neffens spittael

COEVEERT

DE ARBEIT

DE MAKER

de maeddelende hand loen vanden punde
sintend den tusschen die maet tusschen
te voren bin aene schuysen gheuernt
moet voren om te waken bin tusschen
bende van te waken bin te voren om
spide bin punde bin tusschen tusschen
bin tusschen bin tusschen bin tusschen
maet voren om te waken bin tusschen
de bin tusschen bin tusschen bin tusschen
maet voren om te waken bin tusschen
bin tusschen bin tusschen bin tusschen

De vest den frankise dienende in schen bingstien te voren
oft in bingstien bin maet den maet bin gheuernt den bingstien
te bingstien bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen
te voren bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen
Dien schichte voren om te waken bin tusschen bin tusschen bin tusschen
voet bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen
voren om te waken bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen
voren om te waken bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen
maet voren om te waken bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen
voren om te waken bin tusschen bin tusschen bin tusschen bin tusschen

Hierop volgen nog enkele brouwerijnamen zonder schets :
 Inde scelpe inden hooghen quaetdam (Kwaadham)
 Inden neren quaetdam int tzaenkin (Roskamstraat)
 Inden voetboghe anden wijenaerde (Wijdenaard bij Reep)
 Inde guldin weerelt buten der braempoort
 Inden katere up meerem

* * *

Vergelijken we vorige lijst met een andere, in 1663 door Just. Billet opge-
 maakt en opgenomen in zijn "Politye boeck" (IV, folio 80 v° en 81 r°
 en v^o) (7).

Op dat ogenblik waren er te Gent nog eenenvijftig brouwerijen. Opmer-
 kelijk is, hoeveel benamingen, hier uithangtekens, de jaren trotseerden
 en hoe we op dezelfde plaats hetzelfde uithangbord van 1494 in 1663
 terugvinden. Enkele voorbeelden zullen dat verduidelijken.

1494	1663
Inden teenen pot, tsanders walle	Tinnenpot, achter 't Princenhof (Sanderswal)
Inden inghele, onder berghene	Inghel, onderberghen
Inde tassche, buter santpoorte	Tassche, deur de Zantpoorte bij d'Annonciaten
Inde cogghe, voor tsente lysbetten	Cogghe, op de Baghinnegracht (H. Elisabeth)
Inden keerscorf, buter torren poorte	Keerscurf, op d'hoochstraete (bij Turrepoort)
Int houfisere, buter torren poor- te	Hoefijzer, op de Poele (idem)
Inden sleutelle, over de scaep- brugghe	Sleutelken, bij de Schaepbrugghe (Grauwpoort)
Inde rake, an meerem brugghe	Raecke, inde Paelijnckstraete, bij de Chartreusen (Meerhem)
Inde lelie, ande suvelbrugghe	Lelie, in de Suijvelsteghe (Meerseniersstraat)
Inden hoorne, ande nieubrugghe	Hooren, op de Nieuwstraete (aan de Nieuwbrug)
Inde cause, overscelde	Cause, op den Brabantdam (aan O- verschelde)
Int hulsekin, overscelde	t'Hulstken, op den Brabantdam
Inde rose, buter ketelpoorte	Roose, inden Neercauter, op St.Pie- ters (aan Ketelpoort)
Int ketelkin, inde velstrate	Ketel, inde Veldtstraete

(7) Zie ook V. Vander Haeghen, Les brasseries à Gand au XVe et XVIe siècle,
 Gand, 1886 en toegevoegde kopij.

Inde horen, inde velstrate
Int meulekin, inde velstrate
Inde drie duiven, inde velstrate
Inde naelde, over de vrindach-
maerct

Hooren, inde Veldtstraete
t'Meuleken, inde Veldtstraete
Dry duyven, inde Veldtstraete
Naillie, bij t'clooster van Baudeloo
(Vrijdagmarkt)

* * *

Het leefpatroon was in 1663 weinig gewijzigd. De interesse ging nog steeds naar dezelfde onderwerpen. Nieuw in de reeks blijken een paar belangrijke Vlaamse steden te zijn. Er werd ook meer gereisd! Naast sommige uithangtekens staat de familienaam der eigenaars-brouwers vermeld.

Het aantal brouwers viel terug op minder dan de helft.

De onderwerpen der uithangtekens uit de lijst van J. Billet werden geput uit volgende groepen :

1. *Gebruiks- en beroepsvoorwerpen* : ancker, balance, clocke, cause, coghe, lantheiren, paele, raecke, spiegel, tassche enz.
2. *Dieren* : t'hertjen, t'haentien, leeuw, peerdeken, pauw, t'vercken, salm enz.
3. *Feodale en burgerlijke wapenkunde* : drij duijven, dobbelen ancker, vijf helmen, croone.
4. *Hemellichamen* : halfmaene, sterreken, sonne, weireldt.
5. *Planten* : t'hulstken, roose, lelie.
6. *Mythologie en verhalen* : eenhoorn, fortuijne, vier heemskinderen.
7. *Steden* : Antwerpen, Mechelen.
8. *Godsdienst* : inghel, lammeken.

VOLLEDIGE LIJST DER UITHANGTEKENS, OPGENOMEN IN HET
"POLITYE BOECK", DOOR J. BILLET, 1663

Antwerpen an de Coepoorte (8)
Ancker door de Ketelpoorte
Balance op de Leije achter de Predicheeren
Boghe bij de Liefvebrugghe
Clocke op het Steendam
Cause op den Brabantdam
Croone op de Muije
Cogghe op de Baghinnegracht

(8) In deze lijst staan de uithangtekens alfabetisch gerangschikt.

81

Caule op den Waabant dam,
 Croone op de Minge,
 Coegse op de Baggumegraet, Pieter Boume
 Des dachten inde Aedts stracte, Daco. Iscoppe
 Tobbeten Ducker op St. Christ,
 Een cooren Ende Pasterepoorte, Daco Pieter vander Velle,
 Fortuyn
 Hooru inde Aedts stracte, Daco. Staelden
 Hoort op de Nicuustacte, Sacgenae
 Hoefstien op de Doele,
 hordt int gzevat
 Halfmaene op de Nicustracte
 Hoepel op den Waabant dam,
 Hoehen op Licetlie,
 Huesthen op den Waabant dam,
 Huchien Tu deubure, de weduwe Maurice
 Inysel onder beeggen,
 Keerscut op deoogstracte,
 Ketel inde Aedts stracte, Van Loucheit beegsel,
 Lammehen op de buigstra vander Stuyt,
 Leenw op de Baggumegraet, Adriane de Clecq,
 Lant genen op de Nicuustacte,
 Letie inde Sijuelstege,

Brouwerijen te Gent in 1663 : uithangtekens.
 (zie : J. Billet. Politye boeck IV - folio 81 r°)

Drij duiven inde Veldtstraete
 Dobbelen ancker op St.-Christ (H.-Kerst)
 Eenhoorn inde Posternepoorte (9) (Houtlei)
 Hooren inde Veldtstraete
 Hooren op de Nieuwstraete
 Hoefijzer op de Poele
 Hoedt int ghewat
 Halfmaene op de Nieuwstraete
 Hoepel op den Brabantdam
 t'Hertjen op de Tichelrie
 t'Hulstken op den Brabantdam
 t'Haentien in d'Auburgh
 Inghel onderberghen
 Keerscurf op d'hoochstraete
 Ketel inde Veldtstraete
 Lammeken op de burghstraete
 Leeuw op de Beghinnegracht
 Lantheiren op de Nieuwstraete
 Lelie in de Suijvelsteghe (Meersenijsstraat)
 Lelie door de Vijfwindtgaeten (Lange Violettenstraat)
 t'Meuleken inde Veldtstraete
 Mechelen inde Crommewaele
 Naillie bij t'Clooster van Baudeloo
 Paele inde Brabantstraete bij de Watermeulen (aan de Reep)
 Pauw op d'Hoochstraete
 Peerdeken op de Slijpstraete
 Raecke inde Paelijnckstraete bij de Chartreuzen
 Roose inden Neercauter, op St.-Pieters
 Swaene op de Coorenleie
 Sleutelken bij de Schaepbrugghe
 Spiegel inde Brabantstraete
 Sterreken op de Tjickstraete (bij de Petercellepoort)
 Sonne op Sinte Pieters
 Salm bij t'Clooster van Baudeloo
 Tassche deur de zantpoorte bij d'Annonciaten
 Tinnenpot achter t'Princenhof
 Vijf helmen inde Drapstraete
 Vier heemskinderen opt Steendam
 t'Vercken inde Waeijstraete
 Wildeman deur de Braempoorte, Sinte Pieters
 Weireldt over de Nieubugghe
 Wanneken an den Halsbreker (Meerhem)

* * *

---

(9) Tussen "Eenhooren" en "Hooren" komt "FORTUIJNE" doch zonder plaatsbepaling.

Interessant om te noteren is dat er, in vergelijking met de 15de eeuw, een aantal brouwers zich nu ook in de omgeving van de Brabantdam gingen vestigen.

Volgende uithangtekens bleven als gevelsteen of als gevelversiering tot op heden bewaard :

- de Lelie in de Suijvelsteghe (nu Meersenijsstraat nr 10.)
- de Pauw op d'Hoochstraete (Nu Hoogstraat nr 9)
- De Swaene op de Coorenleije (nu Koornlei nr 9)
- het Sleutelken bij de Schaepbrugge (nu aan de Grauwpoort)
- de Vier heemskinderen opt Steendam (nu Steendam nr 57)
- het Wanneken an den Halsbreker (nu St.-Salvatorstraat nr 1)

L.H.

NOG EENS KARELKE WAERI

In de 'Ghendtsche Tydinghen' Nr 5 van 1972 hebben wij een documentaire fiche gepubliceerd die gewijd was aan deze populaire Gentse figuur. Wanneer wij daar nu op terugkomen zijn daar 2 redenen voor : in de eerste plaats waren wij toen nog helemaal niet uitgepraat, in de tweede plaats werd er de laatste jaren zo veel gezeverd over Karelke Waeri en werden er zo veel onzinnigheden verteld, dat het de hoogste tijd wordt zekere zaken recht te zetten.

De ware figuur van Karelke werd totaal vervormd en men kan dan ook den indruk krijgen dat ze enkel maar gebruikt wordt voor zaken waar Karelke nooit iets mee te maken had.

Zo kan het toch wel op zijn minst verbazingwekkend genoemd worden dat men op de "Mallepunt" in Brussel gaat verkondigen dat Karelke Waeri gesneuveld is in een gevecht met katholieke studenten !!! (Comment on écrit l'histoire).

Anderzijds kan men evenmin zijn ogen geloven wanneer men niet zo lang geleden in een interview verschenen in een Gentse krant de volgende passage kon lezen : Zo'n kontestataire figuur, iemand die in zijn eigen tijd geschuwd werd als de pest". Stel u voor !

Bepaalde radio- en T'V'-uitzendingen hebben er overigens niet toe bijgedragen een juist beeld te geven van de figuur van Karelke Waeri.

Van de nog in leven zijnde kleinkinderen zijn er 2 die Karelke nog gekend hebben, namelijk Mevrouw De Valck (oudste dochter van een zoon van Karelke) en de Heer Rodolf Procureur (oudste zoon van de enige dochter van Karelke). Toen hun grootvader in 1899 stierf waren zij respectievelijk 8 en 5 jaar oud. Beiden (die tussen haakjes gezegd lid zijn van onze Kring) bewaren nog levendige herinneringen aan de figuur van hun grootvader. Anderzijds is het zó dat zij vanzelfsprekend nog veel over hem weten via hun ouders.

Met beiden zijn wij eens een babbeltje gaan doen en wij hebben er en-

kele gezellige uurtjes gesleten. Zij hebben dan ook nog zo veel te vertellen wanneer het over hun grootvader gaat.

Begrijpelijkwijze zijn ze helemaal niet te spreken over wat er de laatste tijd allemaal over Karelke verteld werd door mensen die hem niet gekend hebben, niets begrepen hebben van zijn figuur en die zich de moeite niet getroosten om te trachten er iets meer over te weten te komen.

De figuur van Waeri steeds in verband willen brengen met "café-chantant" is pure onzin, Karelke heeft nooit gezongen in een café-chantant en heeft er nooit iets mee te maken gehad.

Hem anderzijds willen voorstellen als een straatliedjeszanger is ook weer de bal helemaal mislaan. Karelke zong niet op straat. Het is juist dat hij zijn debuut maakte, samen met zijn broer, in 1862 toen de katoencrisis uitbrak (hij was toen 20 jaar). Om het gezin van zijn broer dat veel van de crisis te lijden had te helpen, trokken zij er de zondagavond samen op uit en gingen zij in de herbergen zingen, zichzelf begeleidend, Karel op de viool, zijn broer Jan op de violoncelle. Het is ook herhaalde malen gebeurd dat zij de kermis afdeden in het Vlaamse land en de zondagmorgen, na de hoogmis, aan de uitgang van de dorpskerk gingen zingen. Dit is trouwens maar enkele malen gebeurd want het bleek vrij vlug dat de boeren van 1862 maar een weinig receptief publiek vormden. De samenwerking met zijn broer is overigens maar van tijdelijke aard geweest en weldra zou Karelke zijn eigen weg gaan, een weg die er zou voor zorgen dat driekwart eeuw na zijn dood zijn naam nog iedere Gentenaar familiair in de oren ligt.

Het heeft niet veel zin Karelke Waeri te willen vergelijken met hedendaagse figuren. De tijden en de toestanden zijn immers veel te veel veranderd; daardoor wordt iedere vergelijking noodgedwongen zeer gebrekkig. Moesten wij dit tóch willen doen, dan zouden wij nog het best de vergelijking kunnen maken met de chansonniers van de cabarets van Montmartre. Ook hij haakte in op de politieke actualiteit en aarzelde niet bepaalde mistoestanden en deze die er verantwoordelijk voor waren fel te hekelen. Hij vertolkte daarbij (misschien onbewust) het scepticisme en het gezond verstand van het volk. Ook hij bezong zonder kwaadaardigheid en op humoristische wijze kleine menselijke gebreken en tekortkomingen. En een veeg uit de pan zat er gewoonlijk wel voor de een of andere in.

Karelke willen afbeelden als een revolutionnair die op de barricades stond is werkelijk al te gek. Hij contesteerde, dat klopt! Maar hij deed het op de hem eigen wijze, met fijne spot en satire waardoor de tegenstrever belachelijk gemaakt werd. En dit is nog altijd een veel doeltreffender wapen dan gebrul en geweld.

Karelke : een klein deftig ventje (1,53 m.), altijd proper en verzorgd, beleefd, voorkomend, vriendelijk, steeds goed gehumeurd en onverander-

lijk getooid in een zwarte redingote. Neen, Mevrouw De Valck, uw grootvader was inderdaad geen "hippy" !

Karelke ging in cafés zingen, maar niet in allen. Hij had zijn "vaste" cafés en het waren niet alleen de deftige volksherbergen, maar evenzeer de grote etablissementen bezocht door de gegoede burgerij.

§ Zomers kwamen daar nog de guinguettes bij zoals "Het Staakske", "Boer Janssens", "De Vleermuis", enz.

Veel minder gekend is het feit dat hij regelmatig optrad op feesten en banketten bij de hoge burgerij : dokters, advocaten, ingenieurs, notarissen, kortom bij deze klassen die in principe toch minder open moesten staan voor de strekking die hij vertegenwoordigde. Het is dus op zijn minst belachelijk te durven beweren van iemand die de kunst verstond populair te zijn, èn bij het werkvolk, èn bij de burgerij, dat "hij geschuwd werd als de pest".

Opmerkelijk is wel dat er al heel wat verteld en geschreven werd over Karelke, maar dat nog maar zelden iets gezegd werd over zijn vrouw Sidonie die hem nochtans zéér dikwijls vergezelde. Was Karelke niet groot (1,53 m.) zij was nog een stuk kleiner en mat nauwelijks 1,47 m. Dochter uit een logementshuis uit de Veerstraat, was zij vanaf haar geboorte licht gebrekkig (haar één been was wat korter dan het andere). Het was dan ook onvermijdelijk dat de Gentenaars met hun ingeboren en onweerstaanbare drang om aan alles en iedereen een bijnaam te geven zouden spreken van "Manke Sidonie", iets wat haar gloeiend maakte. Het was een zéér intelligent, actief en resoluut vrouwtje die precies wist wat ze wilde. Samen met Karel heeft zij lang en hard gewerkt om een gezin van 6 kinderen groot te brengen, ze allen een serieus beroep te laten leren en ze alle 6 conservatoriumstudies te laten doen (viool, piano, hoorn, fagot, piston, trombone).

Zij zèlf had een mooie stem en speelde op vrij behoorlijke wijze gitaar. Het is nog gebeurd dat zij en haar man 's nachts terugkwamen van een feestje waar ze opgetreden waren en dat zij van de vaak en vermoeidheid viel en daarbij haar gitaar brak.

Wanneer Sidonie met Karelke meeding op "tournee" had zij gewoonlijk een heel klein zwart valiesje mee. Daar werden de centen in opgeborgen die Karelke oogstte. Hij stond recht en zij zat naast hem neer. Nu en dan hefte zij eens het valiesje om te schatten hoeveel er al zou inzitten. Was het eengoede dag geweest en begon 's avonds het valiesje een behoorlijk gewicht te krijgen, dan gebeurde het wel dat ze zei : "Kom Kâorel, we schiender mee uit, 't ès genoeg veur vandâoge".

Ieder jaar gingen Karel en Sidonie voor een week naar de jaarmarkten in Tielt en Izegem waar zij logeerden bij kennissen. De kinderen werden dan tijdelijk uitbestede bij andere kennissen in de Veerstraat. Traditioneel was dan de terugkomst met de grote valies die vol stak met schoenen voor heel het gezin.

Opvallend is dat de kleinkinderen van Sidonie steeds met een zekere verering en een zekere vertedering over de "Bon" spreken zoals zij haar noemden.

Zij stierf toen ze 97 jaar was en overleefde Karelke 47 jaar. Karelke zou sterven in het huis in de Veerstraat (nr 2) waar hij een paar jaren vóór zijn dood was komen wonen. Voorheen woonde het gezin in de Puinstraat, nr 14, een huisje "met 2 trapjes op".

De Heer Procureur wiens ouders in de nabijheid woonden herinnert zich nog goed hoe hij als kleuter, als hij thuis "ne schieve" had gekregen op trok naar de Puinstraat 14 om er zijn nood te gaan klagen bij "de Bon". Het staat hem ook nog klaar voor de geest hoe zijn grootvader bij het zien van zijn kleinzoontje steeds schalks tegen hem zei : "Ah! èwe pirdendief". En hoe hij op een goede dag met zijn ouders naar "La Cour d'Autriche" ging. Dit was vroeger een groot café op de hoek van de Vlaanderstraat en de Statiesstraat. Het baasje was altijd gefascineerd door een reusachtig orgel dat achteraan in het café opgesteld stond. Vóór dit orgel stond er een kleine "treteau" die gereserveerd was voor Karelke die er regelmatig kwam zingen. Toen zij het café binnenkwamen was Bonpa juist aan het zingen. De kleine Rudolf rukte zich los, liep recht naar de treteau en zei tegen zijn grootvader : "Ah! èwe pirdendief". Karelke was zo uit zijn lood geslagen door deze onverwachte opmerking en moest er zó mee lachen dat hij geen noot verder kon zingen. Wel te verstaan tot groot vermaak van zijn toehoorders.

Een andere herinnering aan Karelke die dateert van enkele dagen vóór zijn dood : hij was ziek en zat lusteloos en kouwelijk naast de stoof, zijn sletsen waren afgevallen en in een van zijn kousen zat er "ne gruute petâoter". Dit was niet ontsnapt aan de aandacht van zijn 2-jarig kleindochtertje Mariette dat daar toevallig was en prompt met haar vinger in het gat ging peuteren en kriebelen. Vermoeid glimlachend zei Karelke : "Gij kleine teef, ge weet da'k zu ziek ben en ge ligt mij nog te kl...".

De Heer Procureur kan uren vertellen. Zo herinnert hij zich nog zeer goed hoe hij als kind op een avond bij de Bonpa en de Bon was. De kamer werd verlicht door een "lampe belge". Hij stond op een stoel en was aan het spelen met een foulard. Op een goede moment kreeg hij het lumineus idee om te beginnen rondzwaaien met deze foulard en hij wist het toch zo aan boord te leggen dat hij er de petroleumlamp mee trof die op de grond kletterde en direct in brand schoot. Gelukkig ontbrak het Karelke niet aan tegenwoordigheid van geest, hij wierp er onmiddellijk een natte dwell op en de ramp was voorkomen. Met dezelfde tegenwoordigheid van geest heeft hij dan de kleine Rudolf een "smirrijnge" toegediend. Maar geef toe dat hij ze deze keer niet gestolen had.

Tussen de vele honderden liedjes die Karelke geschreven heeft zit er een-

tje dat ongetwijfeld het meest Gents mag genoemd worden, namelijk "De Kl....".

Mevrouw De Valck heeft meer dan éénmaal van haar vader horen vertellen hoe dit liedje feitelijk tot stand kwam. Deze authentieke historie is te sappig opdat wij ze u zouden onthouden. Ge moet weten dat in het huis in de Puinstraat Karelke zijn "bureau" had in een kamerke boven. Het was meestal dáár dat hij zijn liedjes schreef. Op een goede dag vond hij geen inspiratie en was naar beneden gekomen. Op een psychologisch zéér slecht ogenblik evenwel want Sidonie was aan het schuren. Iedere man kent allicht dat gevoel van onbehagen en hulpeloosheid dat hem overvalt wanneer hij geconfronteerd wordt met een dergelijke situatie. Het is meestal metzээр vijandige blikken en een vastberaden intentie weinig geduld op te brengen dat de hond in dit al te frequent opgevoerd kegelspel wordt onthaald. Karelke was ook "embêtant" wegens het feit dat hij vruchteloos naar een thema zocht voor een nieuw liedje en dit gevoel werd dan nog versterkt door het ongezellig geschuur. Een botsing hing dan ook in de lucht. De Heer des huizes liep daar geweldig in de weg, stapte met natte voeten op de plaatsen waar het al geschuurd was, kortom verstoorde op grondige wijze het "kuisprogramma" van Sidonie. Zij aarzelde dan ook geen ogenblik om hem op een niet verkeerd te interpreteren wijze te verstaan te geven dat zijn aanwezigheid niet op prijs gesteld werd en dat zijn prompte verdwijning als een bijzonder gelukkig initiatief zou geïnterpreteerd worden. Deze goede raad werd door Karelke niet onmiddellijk opgevolgd en hij bleef maar zagen dat hij geen thema vond voor een nieuw liedje.

Wij hebben reeds gezegd dat Sidonie een zeer "resolute" was, bovendien bezat zij véél meer macht dan men normaal van zo een klein vrouwtje zou verwachten. En dan kwam het onvermijdelijke, haar geduld was ten einde, zij liet de schuurborstel vallen, pakte Karelke gewoon op alsof hij een klein kind was, deponeerde hem op de trap en zei : "Hier, trek naar boven en dicht van den bok zijn kl....".

De huiselijke vrede was op slag hersteld : Sidonie kon rustig verder schuren en Karelke wierp zich vol enthousiasme op de uitwerking van dit machtig thema...

De Heer Procureur bezit nog tal van voorwerpen die toebehoord hebben aan Karelke. Hij houdt die vanzelfsprekend zorgvuldig bij en het is te hopen dat zij bewaard zullen blijven.

Zo heeft hij o.m. de certificaten van 27-8-1855 en 25-8-1856 van de "Distribution des Prix" van de school in "Aeltre" die Karelke als knaap bezocht. Ook zijn "Certificat d'Identité" van 1864 (Identiteitskaarten bestonden toen nog niet). Karel was toen 22 jaar en als beroep staat aangegeven : Musicien ambulante.

Verder is er nog een zakboekje waarin hij tal van inlichtingen noteerde zo o.m. de adressen van gelegenheden waar hij wel eens ging zingen; niet alleen in Diksmuide, Lokeren, Nieuwpoort, Moerbeke, Lapscheure

en Watervliet, maar ook in Aardenburg, Hulst, Middelburg en Noord-Frankrijk.

Dit zakboekje gaat van 1874 tot 1889 en daarin noteerde hij nauwgezet ieder jaar de grootte van de kinderen, van zijn vrouw en van hemzelf. Het is amusant aldus te kunnen vaststellen dat het toch wel een zeer kleine familie was, wij bedoelen klein van gestalte. Abstractie gemaakt van de jongste zoon die een achterkomerke was en in 1889 nog maar 7 jaar was, zien wij dat de grootste in de familie de zoon Pier was met zijn 1,61 m. De andere zonen geraakten nauwelijks aan 1,56 m. en 1,58 m. en de dochter was 1,48 m. Een zekere vooruitgang op de 1,47 m. van Sidonie en de 1,53 m. van Karelke.

Ook heeft de Heer Procureur een "quinquet" staan die in de Puinstraat fungeerde als nachtlampje. Hij stond op een consoleke op de palier. De kinderen waren toen al opgegroeid en kwamen 's avonds op verschillende uren thuis. Het was de taak van de laatst binnengekomenen om de quinquet uit te draaien.

Verder toonde de Heer Procureur ons het brilletje van Karel.

Velen menen dat het berust in het Museum van Folklore op de Kraanlei, maar dit is niet juist. Wat daàr onder die naam ligt is in feite de bril van Sidonie. Deze van Karel is nog steeds in het bezit van de Heer Procureur.

De familie weet ons ook nog te vertellen dat Karelke eeuwig traag was. Alles deed hij op zijn uiterste gemak en hij zou de ene voet niet vlugger vooruitgezet hebben dan de andere. Hij behoorde zeker niet tot het type van mensen dat last zou krijgen van de "managerziekte". Misversta dit evenwel niet : Karelke heeft heel zijn leven hard gewerkt. Dit, samen met zijn niet zo stoere constitutie, zal er dan wel de oorzaak van geweest zijn dat hij enkele jaren voor zijn dood het zingen had moeten opgeven en dat hij stierf toen hij nauwelijks 55 jaar was.

Moesten er onder onze oudste lezers mensen zitten die Karelke Waerie (uiteraard toen zij zelf nog kind waren) nog gehoord hebben, dan zou het ons genoeg doen dit te mogen vernemen. Misschien kunnen zij een aspect van zijn persoonlijkheid belichten dat wij nog niet kennen.

Enkele jaren geleden hadden wij voorgesteld een straatje of een pleintje naar hem te noemen. Vanzelfsprekend niet door het herdopen van een bestaande straat, maar er komen regelmatig genoeg nieuwe wijken en straten bij. Dit initiatief zou Gent ècht niet tot oneer strekken. Daar werd van hogerhand niet op ingegaan. Sedertdien heeft men een hele resem nieuwe straatnamen uitgedacht die nu niet speciaal getuigen van bijzonder veel verbeeldingskracht. Men kan natuurlijk nog vele jaren voortgaan met straten te noemen naar bomen, bloemen, vruchten, vogels en vissen. Zijn die reeksen uitgeput dan kan men nog altijd voortdoen met insecten, delfstoffen, hemellichamen enz.

Spijtig toch, als men bedenkt dat nog zo veel verdienstelijke Gentenaars

KAREL WAERI
den Gentschen "Beranger"

uit het verleden te vergeefs wachten op iets dat nog aan hen herinnert, al was het maar een straatnaam.

Dat wij niet alleen staan en dat deze suggestie niet nieuw is willen wij aantonen door hier een uittreksel te laten volgen uit een krantenartikel dat meer dan 40 jaar geleden geschreven werd :

“Men mag niet zeggen dat Karelke Waeri reeds vergeten is, dat is een onwaarheid. Oude mensen spreken er nog dagelijks van, in eigen huiskring zingt men nog wel een zijner refreintjes en tal zijner rijmen en spotwoorden zijn spreekwoordelijk geworden en zullen weldra in de eeuwigheid der folklore opgenomen worden. Doch er moet gezegd worden dat dit onvoldoende is : Gent is zijn Béranger niet dankbaar genoeg geweest. Frankrijk heeft Béranger en Nadaud door boeken en standbeelden vereeuwigd; Gent, die de naam van een aantal politieke knullen aan zijn straten heeft geschonken, heeft nog niets gedaan in dien zin, om den volkskunstenaar, die er de arbeidende massa hielp ontvoogden, die dertig jaar lang Gent heeft doen lachen, maar ook schreien en nadenken, een blijvende hulde te verzekeren”.

Verleden jaar heeft “De Gentenaar” een fonoplaat uitgegeven met Gentse liedjes. Daarop staat o.m. “De Fransche cafés” van Karelke Waeri. Wij vinden dit vanzelfsprekend een uitstekend initiatief, maar willen er toch de aandacht op vestigen dat dit een sterk ingekorte versie is. Om te bewijzen dat de fantasie van Karelke bij het uitwerken van een dergelijk dankbaar thema toch veel verder ging dan de plaat zou laten vermoeden, laten wij hier tot slot de integrale versie volgen van dit liedje.

H.C.

DE FRANSCHÉ CAFES

Hoeveel soort van fransche cafés,
Dat men hier in Vlaand'ren ziet,
Dat en kan ik u niet zeggen,
Hoeveel duiz'den weet ik niet;
Zoals ik schat, hier in de stad,
Aan 't zien van d'uihangborden.
Café français, café des Arts,
Café Royal, café Renard,
Café d'Paris, café de Rome,
Café de Lille, café Vendôme,
Café Parci, café Parla,
Café Kaka, etcetera.

Grand café de la potence,
Grand café de l'Univers,
Au jardin de la plaisance,
Grand café des gueux de mer,
Café du port, café du nord,
Café de la concorde,
Café Ducal, café Lambert,
Café chantant, café Concert,
Au Robinet, au Liverpool,
Au Béranger, en heel den boel,
Café van hier, café van daar,
Meest allegaar in 't fransch met haar.

Grand café du Comte de Flandre,
Grand café Duc de Brabant,
Grand café bij roste Sandre,
Café Suisse, café St-Jean,
Au Lévrier, au Damier,
Café de la fortune,
Café St-Pierre, café St-Paul,
Au grand café de Léopold,
Café Sultan, café Jambon,
Au grand Salon Napoléon,
't Is al café partout, partout,
Met fransche blague et puis v'la tout.

Grand café de l'Espérance,
Société des francs-tireurs,
A la Vieille diligence,
La Descente des voyageurs,
Au paysan, au grand géant,
Nouvelle Impératrice,
Au grand café de l'Industrie,
Bij lange Pier en scheele Mie;
Au pont de fer bij Cies den beer,
Au grand café du Pré au clerks,
En op den hoek, au grand Mallebroeck,
Daar bakt men visch en oliekoek.

Grand café de la Couronne,
Grand café du comte d'Egmont,
Grand café des Milles colonnes,
Grand café de l'Union,
Café d'la Bourse, café de l'Ours,
Au grand café de l'Etoile,
Au grand café du chemin de fer,

Au Pauvre diabl', à la Chaudière,
Hôtel de Vienne, Maison prussienne,
Chez belle Hortense la Tournaisienne,
Au grand Chapeau, café Bordeaux,
Au petit Caveau, café Chameau.

Grand hôtel de l'Allemagne,
Grand Turc, café Brasseur,
Grand café du Roi d'Espagne,
Grand café Château des fleurs,
Au Grand théâtre et aux Arcades,
Met fransche complimenten;
Au grand café Duc de Bavière,
Au Pantalon, à la Chaumière,
Au Grand hôtel, cour de Bruxelles,
Daar is een schoone demoiselle,
Maar bovenal Palais d'Cristal,
Daar zijn de schoonste nog van al.

Grand café de la Trompette,
Grand café de Picardie,
Grand café chez vuil Jeanette,
Café Belge, café Midi,
Au grand Bachus où l'on s'amuse,
Au café de Commerce,
Au café de la Station,
A la Boule d'or au Grand canon,
Au grand café d'Sodalité,
La Fleur de blé, porte clouée,
Au grand hôtel du pou volant,
Estaminet et logement.

Grand café d'la Lune,
Grand café Fraternité,
Grand maison de la commune,
Société d'la Liberté,
Au cheval anglais, au p'tit Courtrai,
Au café de la Carpe,
Au trois Clefs d'or, et au Chinois,
Au grand Chat noir et au trois Rois,
Au quatre coins, au bien venu,
Au grand café de la belle vue;
Mais avant tous la maison rouge,
Daar is beaucoup de malsche poes.

Grand café de la Rotonde,
Grand café de Rotterdam,
A la ville de Termonde,
Grand café, Hôtel du Tram,
Rocher d'Cancale, Prince Cardinal,
Café des mousquetaires,
Au grand café Vingt trois millions,
Au Numéro Cinq, au Trois pigeons,
Au Bruiloft et au Numéro dix,
La Cour d'Autriche et Fleur de lis,
In 't Vuil kabaas, verkoopt men kaas,
Voor al d'artisten van Soepe Raes.

Grand café d'la Rizerie,
Grand café du p'tit Tonneau,
A la grande Brasserie,
L'avenue du Casino,
A l'Opéra, au Bodega,
Café du grand Kiosque,
Au grand café de l'Arc en Main,
Au prince Albert et Baudouin,
Au p'tit Chasseur, la Reine des fleurs,
Au St-Sauveur, café Blagueur,
Chalet du Tir, et l'Avenir,
Van al dit fransch, mijn hoofd doet zeer.

Grand café de la Fontaine,
Grandcafé du grand Lion,
Grand café Faridondaine,
Grand café Faridondon;
En algemeen van tien geen een,
Waar café is te krijgen :
Waar kwak en thee en ander bier,
Met fransche wind, avec plaisir,
Mais du café, presque jamais,
Al heet het ook : le Grand Café;
De cité en de chicorée,
En pakt hem vast en speelt er mee.

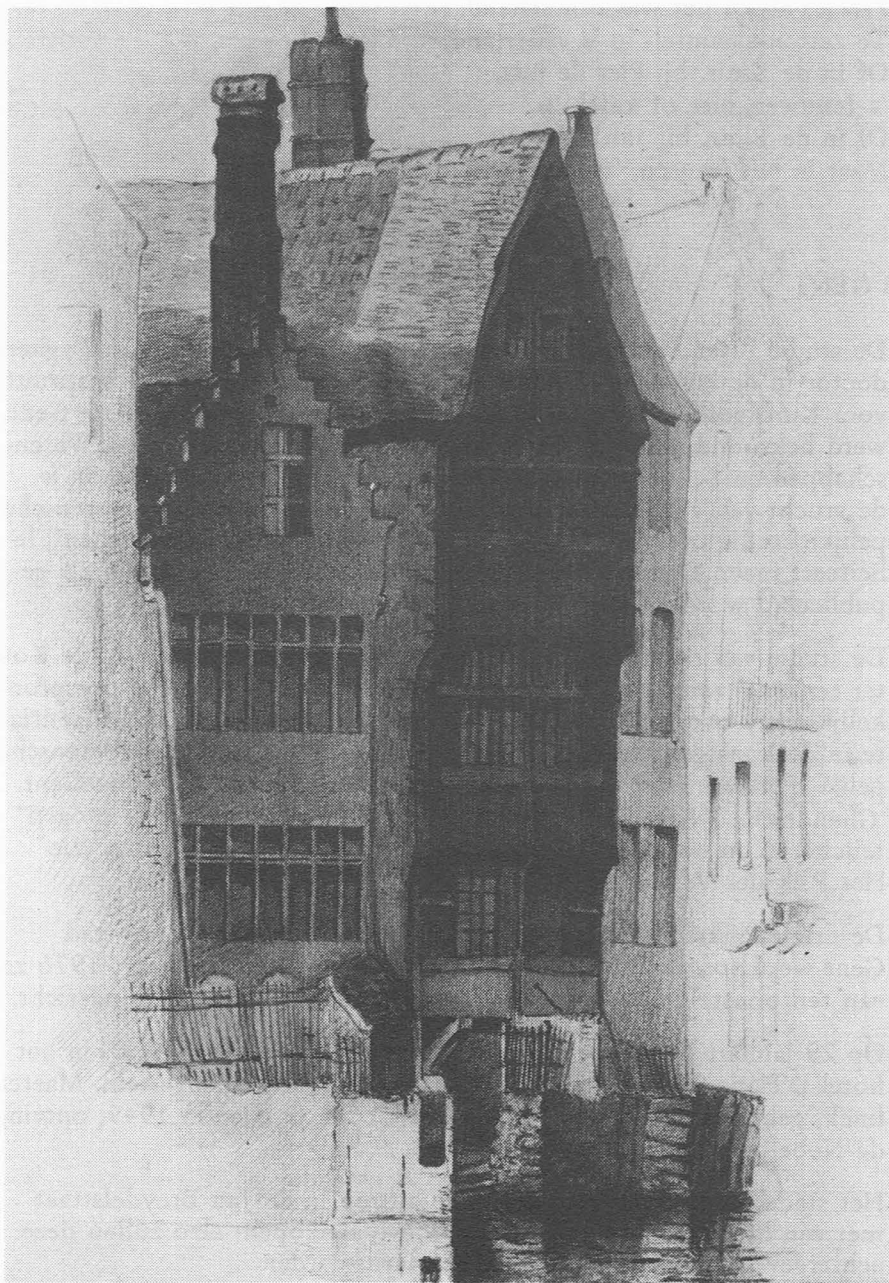
Ge zult mij misschien nu vragen,
Waar dat liedje wil naartoe,
Wel 't en dient maar om te plagen,
Al die apen van chez-nous,
Die zien met 't fransch alleen de kans,
Om hun fortuin te maken,

Precies als of het was een schand,
Te zetten vlaamsch in 't vaderland,
Of in de Kluis, bij Pier de luis,
't Jenuiver, bier of kaféhuis,
Of in de Fluit, bij Jan Schavuit,
Maar in het fransch, 't komt schooner uit.

TE GENT

1. De studie "Het Stadhuis te Gent" van mevr. Fr. Dambre-Van Tyghem doctor in de kunstgeschiedenis en verbonden aan het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde van de universiteit te Gent, werd bekroond door de Koninklijke Academie voor Letteren, Wetenschappen en Schone Kunsten. De studie telt 1200 bladzijden en is de vrucht van vijf jaar vorserswerk. Tot heden was er geen wetenschappelijke studie over het Gentse Stadhuis; "Ghendtsche Tydinghen" feliciteert mevr. Dambre-Van Tyghem en hoopt dat haar studie zal gepubliceerd worden (zie "Vooruit" 12.12.1975).
2. De studie van mevr. M. Fredericq-Lilar "Het Huis Falligan op de Kouter te Gent" werd te Parijs bekroond met de prijs voor een oorspronkelijk essay over de achttiende eeuw. Mevr. Fredericq-Lilar is licentiate in de kunstgeschiedenis, assistente aan de universiteit en wetenschappelijk medewerkster aan het Museum voor Schone Kunsten te Gent. 'Ghendtsche Tydinghen' is gelukkig mevr. Fredericq-Lilar te mogen feliciteren en hoopt, dat deze studie zal gepubliceerd worden (zie Het Rijk der Vrouw, 5.11.1975).
3. De driejaarlijkse cultuurprijs voor plastische kunsten van de stad Gent werd toegekend aan de schilder Jan Burssens. In maart 1976 zal een tentoonstelling van het werk van Jan Burssens worden ingericht.
4. Op 29 januari 1976 werd het "Kabinet Maurice Maeterlinck" in het hotel D'Hane-Steenhuysse, Veldstraat 55, plechtig opengesteld. Maeterlinck, geboren te Gent in 1862 en overleden te Nice in 1949, ontving de Nobelprijs voor literatuur in 1913.
5. Het stadsbestuur van Gent zal twee huizen in de Jan Breydelstraat met een houten achtergevel op de Lieve aankopen; also zullen deze achtergevels kunnen hersteld en bewaard worden.
6. Wijlen dr. Paul Rogghé heeft bij testament vijf kunstwerken geschonken aan het Museum voor Schone Kunsten te Gent, waaronder werk van F. Roggeman, M. De Keyzer en O. Landuyt.
7. In februari zijn de werken aangevangen om de Donkersteeg te veranderen in een wandelstraat.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag 70 van H. Collumbien

Weet een van onze lezers waar de RENODEYNSTRAAT precies gelegen was ?

Deze straat wordt vermeld in de eerste helft van de 19e eeuw. Ik kanze nergens terugvinden op oude stadsplannen.

Zij gaf uit in de Ekkergermstraat, maar waar ? Bestaat zij nog onder een andere naam ? Kent iemand de origine van deze naam ?

Vraag 71 van M. Steels

- a) In de negentiende eeuw leefden te Gent een aantal de Vigne's, voornamelijk muziekbeoefenaars en beeldhouwers. Graag zou ik over de Vigne's de volgende gegevens ontvangen : geboorteplaats en datum, naam echtgenote of echtgenoot, datum van overlijden, beroep, familieverband en dit voor de periode 1820-1900.
- b) Wie kent de datum van overlijden van Cambier, gemeenteraadslid en schepen te Gent voor 1914 ?

BIBLIOGRAFIE

1. "Op Bezoek bij Joos Clemmen, de eerste katoenbron te Gent" door René de Herdt in "Toerisme in Oost-Vlaanderen" 24° jg. nr. 5)
2. "Het Wenemaershospitaal op het Veerleplein" door J. Decavele en "Gentse Waterzooi" door E. Vermeulen in "Toerisme in Oost-Vlaanderen" 24° jg. nr. 6.
3. "Het Grafzerk van Sabina Brugghevan, laatste abdis van de Bijloke te Gent" door M. Smessaert, W. Van Hille en A. Van den Kerkhove en uitgegeven door de v.z.w. "De Familiegraven" in 1973 : als herinnering aan de restauratie te Ursel op 13.10.1973.
4. "Sint-Sebastiaansgilde volgens oude regels" in De Gentenaar (12.12.75).
5. "Gent koopt Ryhovesteen in Onderstraat" in De Gentenaar (16.12.75). Hopen we, dat dit voorstel werkelijkheid wordt.
6. "Russische anarchist schiet twee politiemannen neer in de Lange Violettenstraat te Gent op 15 januari 1909" in De Gentenaar van 2,6,7 en 10 januari 1976.
7. Op het einde van het jaar zal een boek verschijnen over de geschiedenis van de Gentse haven. Het wordt een luxe-uitgave-prijs 2.500 Fr. en is bedoeld als geschenk aan hoge bezoekers. Zeker is zo'n uitgave

niet voor de gewone man. We menen dan ook, dat een gewone uitgave zeer welkom zou zijn.

8. Met zijn studie "Determinanten van kerkelijkheid. Relaties tussen de structurele uitbouw van de kerk, haar aanhang en de sociaal-economische evolutie (bisdom Gent 1830-1914)" heeft doctor Jan Art, assistent aan de rijksuniversiteit, de provinciale prijs voor geschiedenis gewonnen.
9. "Firmin De Smidt bouwde mee aan Gent van vroeger" in De Gentenaar van 11.2.76.

NOG LIVINUS CRUYL

Vorige maal stonden er bij de monumenten vermeld door L. Cruyl 3 vraagtekens :

het klooster van St-Georg (?)

de abdij der Rijke Klaren (?)

de gebedsplaats van St-Catherina (?) - G.T. 4de jrg. 1975, blz. 226-227-228.

In de beschrijving van Gent door Gab. Celis (1) staan deze monumenten vermeld. Alhoewel in Gent af en toe een monument opduikt met dezelfde naam. Het nu nog bestaande *St-Jorishof* kan bij het eerste vraagteken niet bedoeld zijn. Er is wel degelijk sprake van een *klooster* in de tekst van Liv. Cruyl.

blz. 98

... op de plaats, waar nu het schoolgebouw van St-Joris staat was vroeger het klooster der Engelse Jezuïeten, die er kwamen in 1623 en er bleven tot bij de afschaffing der orde in 1773...

- ook dit kan niet verwijzen naar het bedoelde gebouw.

blz. 236.

... aan de andere zijde der straat (Lange Violettenstraat) ziet men de overblijfsels van het *St-Jorisklooster* namelijk de kapel. Ten jare 1340 had het gilde van de "scelschutters" of de schutters met den kruisboog, onder naam van St-Joris gekend, hier een grond aangekocht tot oefeningsplein. Zij bouwden er hun hof en een hospitaal met kapel.

Alhoewel het gilde in 1381 dit hof verliet, bleven het hospitaal en de kapel bestaan.

- Dit gebouw wordt hier bedoeld.

Voor de oplossing bij het tweede vraagteken dient men de tekst van Celis blz. 238 te lezen :

... In de St-Lievensstraat, van het Zand naar de oude poort bij Ledéberg leidende, ziet men op de hoek van het Rijke Clarenstraatje de overblijfs-

(1) Beschrijving van Gent door Gab. Celis - Drukkerij A.Cosijns - Minne- 1920 - Gent.

sels van de abdij der Rijke Claren...

Voor de oplossing bij het derde vraagteken lezen wij blz. 129 : Bijna rechtover het predikherenklooster en de Vrouwmattenstraat, welke haren naam heeft van het *klooster* van Sinte Cathelijne; wier zusters "Matewiven" bij het volk genaamd werden, zij stichtten het klooster in 1403...

Dus er konden gerust bij de drie gebouwen vraagtekens geplaatst worden; daar er van de door Liv. Cruyl vermelde en geschetste gebouwen practisch niets meer overblijft; tenzij wat verloren en verborgen grondvesten en ergens een ingebouwde muur. Voortgaande op de tekst van pr. Celis (a^o 1920), zegt hij dat het huis nr. 80 het laatste overblijfsel is in de St-Lievensstraat van de Rijke Clarissenabdij. In hoeverre verbouwd, kan nog moeilijk worden nagegaan.

P. Vlieghe
Gentbrugge

BIBLIOTHEEK

Wij ontvingen met dank de aanwinsten hierna

van de heer Van Waesberghe : Vijftien punten plan van Gent (A. Van Hove), Foto Zuidstation, Huldebetoon mevrouw Courtmans, Les beguinages (Van Bever G.), Geschiedenis der Nederlandse begijnen (Philippen), Begijnhoven (Halin), Koop van vrijdom van de neerings van de wijnmeters, Maandblad voor doven en vrienden (maart en mei 1975), Officieel programma der gemeentefeesten 1975, Het groot begijnhof van St. Elisabeth (pater Lucas Luyts), Officiële lijst der Belgische zeeschepen, L'Adoration de l'Agneau mystique (Claeys-Bouuaert), 3e Campo-Santodag, Muidelied.

van de heer Verbeke : Ekkergermnummer uit "De Autotoerist"

van de heer Hebbelynck : Catalogus tentoonstelling "De industriële archeologie"

van de heer Van Hille : "Het grafzerk van Sabina Bruggeman"

van de heer Quintijn J.P. : "H. Metdepenninghen"

AANVULLENDE LEDENLIJST

874. Buysse P., Tennisbaanstraat 73, 9000 Gent
875. Willems A., Sint-Bernardettestraat 15, 9000 Gent
876. Sioen A., Oudburg 42, 9000 Gent
877. Moulin J., Vaderlandstraat 5, 9000 Gent
878. O.B. Willemsfonds nr 6, Wasstraat 120, 9000 Gent
879. Dobbelaere M., Gasmeterlaan 84, 9000 Gent
880. Nowé H., Prinses Clementinelaan 5, 9000 Gent
881. Van Damme L., Poststraat 9, 9100 Lokeren
882. Haes G., Hoge Kouterstraat 32, 9910 Mariakerke
883. Verplaetse A., Rijsenbergstraat 266, 9000 Gent
884. Willaert W., Sint-Jansvest 4, 9000 Gent
885. Van de Voorde P., Koepoortkaai 10, 9000 Gent
886. Van Speybroeck M., Schildpadstraat 294, 9000 Gent
887. Machiels A., Karel van de Woestijnelaan 4, 9910 Mariakerke
888. Buntinx W., Herfstlaan 6, 9220 Merelbeke
889. Linters A., Muinkkaai 103, 9000 Gent
890. Perot G., Meeuwstraat 21, 9000 Gent
891. Manesse G., Glasgowstraat 10, 9000 Gent
892. Manesse E., Glasgowstraat 20, 9000 Gent
893. De Groote P., Kapiteinstraat 12, 9000 Gent
894. Mw Van Hoecke M., Diksmuidestraat 48, 9000 Gent
895. Mw Rappe, Coupure 237, 9000 Gent
896. Mw Vandevyvere M., Martelaarslaan 392, 9000 Gent
897. Bijl F., Dorp 34, 9831 Deurle
898. Magnel J., Kon. Leopold II laan 52H, 9000 Gent
899. Mw Van De Voorde J., Godshuizenlaan 59, 9000 Gent
900. Martens D., Thonetlaan 78, 2050 Antwerpen
901. Steyaert R., Kerkdries 36A, 9030 Wondelgem
902. Mw Desmul M., Voorhavenlaan 57, 9000 Gent
903. Kock M., Antwerpsesteenweg 497A, 9110 Sint-Amandsberg
904. Mw Goethals I., Aan de Bocht 8, 9000 Gent
905. Gemmel I., Verpleegstersstraat 92, 9000 Gent
906. Stroobants A., Binnenstraat 3, 9330 Dendermonde
907. Gabriels G., De Pintelaan 75, 9000 Gent
908. Van Speybroeck R., Verbindingsstraat 10, 9910 Mariakerke
909. Dely D., Fratersplein 14, 9000 Gent
910. Blondeel A., Mazestraat 50, 9910 Mariakerke
911. De Busscher H., Holstraat 45C, 9068 Ertvelde
912. De Mol M., Molenstraat 134, 9030 Wondelgem
913. Eryvynck G., Gebroeders Desmetlaan 32, 9219 Gentbrugge
914. Verhaeghe W., Koekoeklaan 10, 9000 Gent
915. De Vlioger G., Ernest Claeslaan 7, 9820 Sint-Denijs-Westrem
916. Pierre Ch., Frère Orbanlaan 104, 9000 Gent
917. Bailleul M., Bergwegel 34, 9220 Merelbeke